

A TERRORIZMUS ÉS A GERILLA-HADVISELÉS AZONOSSÁGAI ÉS KÜLÖNBSÉGEI¹

Rezümé:

Mindenki észreveheti az azonosságokat a gerilla hadviselés és a terrorizmus között. Mindkettő egy ügyért harcol, és mindkettő az erőszak különböző formáit alkalmazza, hogy a véres üzenetüket a céljukra elérje. A köztük lévő nyilvánvaló és jelentős különbségek ellenére ezek – sokszor még a szakértők számára is – zavart keltőek, amely aztán a gerillaharcosokról egy tudományosan alátámasztott kép kialakulásához vezet. Végül is mi a különbség és a hasonlóság a terrorizmus és a gerilla-hadviselés között? A NATO-katonák számára, mind a gerilla-hadviselés, mind a terrorizmus az aszimmetrikus hadviselés formáihoz tartoznak, amelyek erőszakot alkalmaznak a meggyőző elrettentés és félelemkeltés érdekében azzal a szándékkal, hogy bizonyos politikai célokat elérjenek el. Mindkettőt gyakran alkalmazzák, abban az esetben amikor egy kis erő áll egy egyértelműen erősebb katonai erővel szemben, amelyet nem lehet legyőzni a szemtől szembe harcban. Gyakran gondolják, hogy a gerilla-hadviselés és a felkelés a terrorizmus szinonimája. Ennek egyik oka az, hogy a felkelés, és a terrorizmus gyakran hasonló célokkal rendelkezik. A fő hasonlóság a terrorizmus és a gerilla-hadviselés között, hogy mindkettő az aszimmetrikus hadviselés formája; más szóval, mindkettő alattomos támadásokat alkalmaz az erősebb ellenség ellen. Azonban, ha megvizsgáljuk felkelést és gerilla hadviselést, jól behatárolható különbségeket találunk. Ebben a cikkben a szerzők rávilágítanak két jelenség legfontosabb megkülönböztető elemire.

Kulcsszavak:

gerilla-hadviselés; terrorizmus; aszimmetrikus hadviselés.

Tomolya, János – Padányi, József

SIMILARITIES AND DIFFERENCES BETWEEN TERRORISM AND GUERRILLA WARFARE

Abstract:

Anybody might have sometimes noticed the similarities between guerrilla warfare and terrorism. Both of them are fighting for a cause, and both of them use different forms of violence to get their bloody message across. Despite their obvious and significant differences, these do often create confusion, even for the experts, which can then lead to them having an ignorant view on guerrilla fighters. After all, what are the differences and similarities between terrorism and guerrilla warfare? For the NATO military, both guerrilla warfare and terrorism are forms of asymmetric warfare that use violence as a persuasive deterrent and threat, with the intention of achieving some political goals. Both are also often used when a small force is facing a clearly superior military power that could not be defeated through a straightforward fight. Guerrilla warfare and insurgencies are often assumed to be synonymous with terrorism. One reason for this is that insurgencies and terrorism often have similar goals. The main similarity between terrorism and guerrilla warfare is that these are both forms of asymmetric warfare, in other words, both use sneak attacks to undermine a more powerful enemy. However, if we examine insurgency and guerrilla warfare, specific differences emerge. In this article the authors highlight the most important distinguishing elements of the two phenomena.

Keywords:

¹ Az MHTT 2013. évi pályázatára benyújtott közlemény.

guerrilla warfare; terrorism; asymmetric warfare.

Sir John Desmond Patrick Keegan nagyszerű könyvében, a Hadviselés történetében, arra a következtetésre jutott, hogy az általunk ismert, a közelharcra, majd a csaták győztes megvívására összpontosító hadművészet az ókori Görögország hegyekkel szabdaltsíkságain alakult ki és egy – térben és időben – rendkívül behatárolható területen vált csak egyeduralgokodóvá.² Azonban még ott sem tudta teljes mértékben kiszorítani azt az ősi harcmodort, melynek ellenszerét nem találta sem a Napóleon által vezetett Grand Armée, sem a Wehrmacht, sem a Vörös Hadsereg – hiába alkalmazta maga is néhány évtizeddel korábban –, sőt a NATO, vagy az amerikai fegyveres erők sem.

2001. szeptember 11. eseményei óta mindenki számára világos, hogy a terrorizmus meghatározó jelenséggé vált a XXI. század első felének politikai történéseiben. Az aszimmetrikus hadviselés az aszimmetrikus kihívásokhoz kapcsolható tevékenység, amikor a végrehajtók – esetenként saját életüket sem kímélve – hajtanak végre katonai akciókat, általában a magasabb technikai színvonalon álló féllel szemben. Az aszimmetrikus kihívások olyan, nem hagyományos vagy nem költséges, ártó szándékú akciók, amelyek kivédésére nem készültek fel megfelelően (terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek bevetése vagy azokkal való fenyegetés és az információs hadviselés). Ezt tartalmazta a 2010-ben elfogadott amerikai Nemzeti Katonai Stratégia, ennek javított, elfogadás előtti változata,³ valamint a 2012-ben jóváhagyott Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája is.⁴

Az amerikai Nemzeti Katonai Stratégiát fontos említeni, hiszen az USA védelmi stratégiai irányváltásának hatásai Európára és így Magyarországra is hatással vannak. Az aszimmetrikus hadviselés – ennek megfelelően – a nem költséges, egyszerű eszközökkel és módszerekkel végrehajtott gerilla-, partizánjellegű rajtaütéseket és egyéb akciókat magában foglaló tevékenységek köre.

A XXI. század emberiségének a terrorizmus és felkelések leverését célzó háborúi sok tekintetben különböznek és különbözni is fognak az eddigi értelemben vett háborúktól. A terrorizmus elleni küzdelem egy sokszorosán átgondolt elmélet alapján álló komplex gyakorlati tevékenységrendszer jelent, amelyben fontos szerep hárul a fegyveres erőkre, a bűnüldöző, felderítő, katasztrófavédelmi, rendvédelmi, stb. szervezetekre. A terrorizmus elleni háború sok tekintetben emlékeztet a partizán-, valamint a gerillaellenes – mai modern kifejezéssel élve, a felkelők elleni – háborúra. Azt azonban meg kell jegyezni, hogy a partizán- és gerilla-hadviselésben fellelhető emberiség vonások, a hadijog bizonyos elemeinek tiszteletben tartása racionális vonások, de mindezek hiányoznak a terrorcselekmények eltervezőinek és végrehajtóinak eszköztárából. A klasszikus értelemben vett háborúk elmélete csak részben igaz a terrorizmushoz kapcsolódó hadviselési formákra.

² Sir John Desmond Patrick Keegan: A History of Warfare. London, 1993. Published by Random House. 194–210. o.

³National Security Strategy 2013. 6. o.

[http://www.utexas.edu/National%20Security-%20Strategy%202013%20\(Final\).pdf](http://www.utexas.edu/National%20Security-%20Strategy%202013%20(Final).pdf)

Letöltve: 2013. szeptember 30.

⁴Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája. (2012) Magyar Közlöny 175. szám.

http://www.kormany.hu/download/9/ae/e0000/nemzeti_katonai_strategia.pdf#!DocumentBrowse

Letöltve: 2013. szeptember 30.

A hadviselés jellemzői a XXI. század elején

A XXI. század hadviselésének jellemző vonásait feltáró katonai teoretikusok általában sokszínién vázolják fel évszázadunk katonai összecsapásainak markáns jegyeit. Ugyanakkor a többségük azon a véleményen van, hogy a totális nukleáris háború veszélye jelentősen csökkent,⁵ míg a katonai összecsapás aszimmetrikus formában való megvívásának esélye nőtt. Erre a következtetésre jutott James Turitto A 21. század hadviselési felfogása című művében,⁶ és Stormhammer ezredes is a Miért más a 21. század hadviselése? című munkájában.⁷ Ezeket egészíti ki dr. Barry Schneider a légi erő fontosságának hangsúlyozásával,⁸ valamint Jane Gibish a közmédia szerepével.⁹ A bevezetőben is említett Sir John Keegan A hadviselés története című könyvében megállapítja, hogy az amerikai függetlenségi háborútól a II. világháború végéig – saját felmérése alapján – 443 felkelés tört ki, de ezeknek csak negyede járt sikerrel.¹⁰ Ugyanakkor, a II. világháborútól napjainkig mintegy 160 fegyveres konfliktus volt, amelynek 75%-a aszimmetrikus jellegű, viszont a győztes felkelések aránya 40%-ra emelkedett. Hasonló megfigyelést tett Max Boot a Láthatatlan hadseregek című munkájában.¹¹

Sokszor tesszük fel a kérdést: milyen világban élünk? A katonaember szemszögéből nézve a világ nem békés. Csökkent ugyan a háborúk száma 2012-ben, de nem lett békésebb a világ – állapítja meg a heidelbergi nemzetközi konfliktuskutató intézet (HIIK) 2013. április 2-án napvilágot látott, Konfliktusbarométer 2012 (angolul: Conflict Barometer 2012) című elemzése. Eszerint az államok működését veszélyeztető konfliktusok száma tavaly 396 volt, 9-el több mint 2011-ben. Ezek közül 43 tartozott a fegyveres erőszak szervezett alkalmazásának jegyeit mutató súlyos válságok közé. A kutatók e csoporton belül 18-at soroltak a konfliktusok ötfokozatú skáláján a legsúlyosabb kategóriába, vagyis a háborúk közé.¹² 25 konfliktust korlátozott háborúként, míg 43-at nagyon veszélyes konfliktusként jellemeztek. További 165 konfliktust soroltak a veszélyes kategóriába.

Jelentősen emelkedett a skála negyedik fokozatához, az úgynevezett korlátozott háborúhoz sorolt konfliktusok száma. A konfliktusok intenzitásának változását mutatja be az 1. ábra.

⁵ In Tetlock, Philip E.; Husbands, Jo L.; Jervis, Robert; Stern, Paul C.; Tilly, Charles. Behavior, Society and Nuclear War (New York: Oxford University Press): 295.o.

⁶ James Turitto: Understanding Warfare in the 21st Century, International Affairs Review, Volume XVIII, No. 3: Winter 2010 a <http://www.iar-gwu.org/node/145> Letöltve 2013. szeptember 15.

⁷ COL Louis H. Stormhammer: Why 21st Century Warfare Is Different, 21st Century Warfare Studies. Vol. XXII No 2, 2011, <http://www.strategypage.com/htmw/htatrit/20110814.aspx> Letöltve 2013. szept. 30.

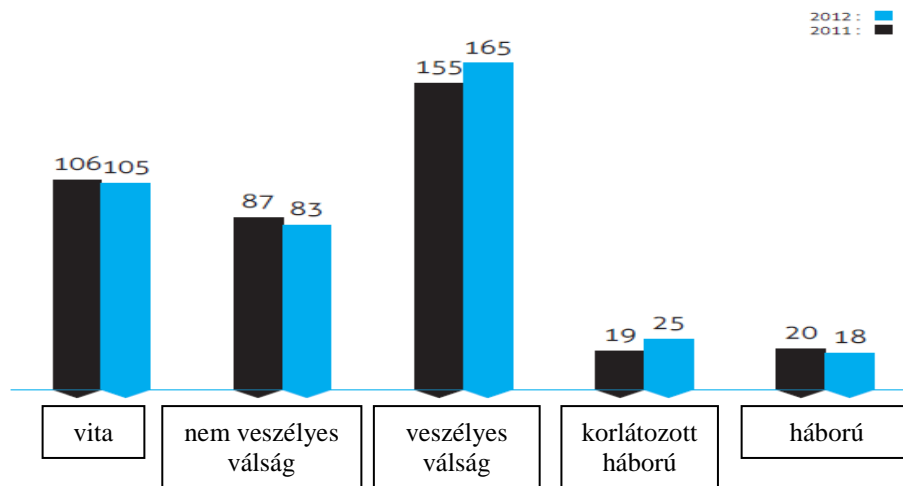
⁸ Barry Schneider: Battlefield of the Future, On Twenty-First Century Warfare, Sep. 1995, Air University p. 44

⁹ Jane E. Gibish: Warfare in the 21st Century, Modern Warfare Vol.VII No 3. Army War College 2010. 36–42.o.

¹⁰ Sir John Keegan, A History of Warfare 1993 published by Random House, London 224–236.o

¹¹ Max Boot: "Invisible Armies: An Epic History of Guerrilla Warfare from Ancient Times to the Present" (Liveright publishing Co.) 2013. 378.o.

¹² Heidelberg Institute for International Conflict Research, at the Department of Political Science at the University of Heidelberg, Conflict Barometer 2012, Global Conflict Panorama No 21. 6. o.

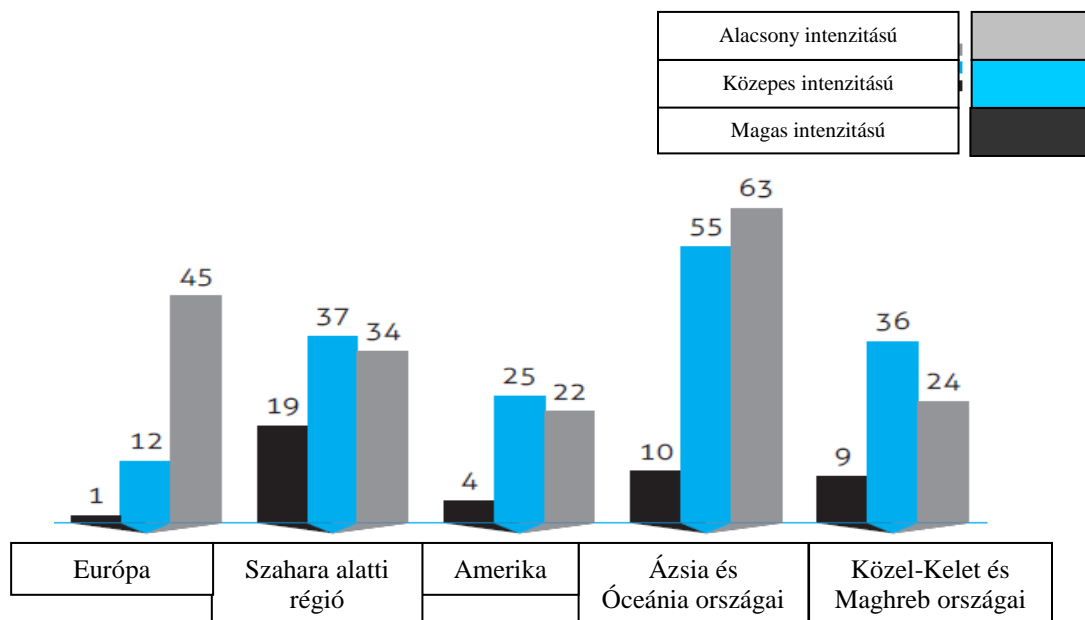
1. ábra

A konfliktusok intenzitásának változása 2011–2012

(Heidelberg Institute for International Conflict Research, at the Department of Political Science at the University of Heidelberg, Conflict Barometer 2012, *Global Conflict Panorama* No 21. 7. o.)

A legtöbb háború (szám szerint kilenc) Afrikában, az Egyenlítőtől délre fekvő térségben dült, a legtöbb halálos áldozatot (65 ezret) pedig a közel-keleti térségben zajló háborúk szedték. Az amerikai kontinensen 2012-ben is Mexikóban dült a legvéresebb konfliktus: a kormány és a drokkereskedő kartellek háborújában egy év alatt több mint 12 ezren haltak meg.

A konfliktusok kontinensek szerinti és intenzitás alapján történő kategorizálását szemlélteti a 2. ábra.

2. ábra

A konfliktusok kontinensek szerinti és intenzitás alapján történő kategorizálása

(Heidelberg Institute for International Conflict Research, at the Department of Political Science at the University of Heidelberg, Conflict Barometer 2012, *Global Conflict Panorama* No 21. 8. o.)

A fentiekhez legalább még kettő fontos új jellemzőt kell hozzátenni. Az egyik az állam hadviselési privilégiumának erodálódása, ami tetten érhető volt a Hezbollah Izrael ellen vívott háborújában 2006-ban. Hiszen ebben az esetben a Hezbollah hívta ki maga ellen a térség legerősebb hagyományos haderejét, az izraelit. A Hezbollah, mint nem állami szereplő volt képes háborút kirobbantani és viaskodni. Természetesen, ebből a szemszögből vizsgálva, egy új jelenséggel állunk szemben. Amennyiben ideszámítjuk a Hamaszt is, az ő összecsapásaikat az izraeli hadsereggel, akkor megerősítve láthatjuk a fenti tétel.

A másik fontos gondolat a hadviselés privatizációjával kapcsolatos. Az 1990-es években kezdődött a biztonság privatizálásának merőben új folyamata, amely az első fenyegetést jelenti az állami erőszak-monopólium, de generálisan az egész mai világrend számára. Már az iraki háború előtt is, de közelmúlt eseményei kapcsán is többször felmerült a biztonsági cégek szerepe különböző konfliktusokban. A líbiai eseményekben ráadásul mindkét oldalon harcoltak zsoldosok.¹³

Elefántcsontpart helyzete szintén érdekes ebből a szempontból, ugyanis a korábbi elnök, Laurent Gbagbo 4500 libériai zsoldost hívott az országba, hogy az elvesztett elnökválasztás után is meg tudja tartani a hatalmát. A 2002 és 2004 között zajló elefántcsontparti polgárháborúban ráadásul mindkét szembenálló felet segítették brit és francia biztonsági cégek. Az iraki háborúban pedig a legismertebb ilyen jellegű cég a Blackwater (amely XE Services néven azóta is működik) volt, és amelyet szintén meggyanúsítottak háborús bűncselekmények és egyéb visszaélések elkövetésével. Az ehhez hasonló cégek azonban több nyugati kormány támogatását is élvezik és többnyire egy-egy ország védelmi minisztériumának szerződéses partnereként működnek. A hasonló cégek alkalmazottai ráadásul büntetlenséget élveznek azokban az országokban, ahol tevékenykednek (például Irak, Afganisztán), ugyanis a hatóságok mentesítették őket a büntetőjogi felelősség alól. Ilyen volt például Irakban az amerikai hatóságok 17-es számú rendelete, mely az amerikai hadsereggel szerződéses viszonyban álló cégek alkalmazottait védte.¹⁴ 2008-ban az Arab-öbölben mintegy 160 ezer amerikai katona teljesített szolgálatot, a zsoldosok létszáma – a helyi szerződésesekkel együtt – 163 ezer fő volt. Más források 190 ezer szerződéses és 163 ezer katonát említenek.¹⁵ Lényeg, hogy számarányuk megközelítőleg: egy katona – egy szerződéses. Máshogy fogalmazva, az Irakban állomásozó fegyveres erők egyik fele nem tartozik semmilyen kormány ellenőrzése alá. Hasonló helyzetről számol be August Cole a The Wallstreet Journal hasábjain 2009. augusztus 22-én, Afganisztán tekintetében.¹⁶

Az aszimmetrikus hadviselés dominanciája

A NATO katonai gondolkodói egyetértenek abban, hogy a szövetség jövőbeli katonai műveletei komplex és multi-dimenzionálás műveletek lesznek, melyeket szinte kivétel

¹³ Katona Béla: Privatizált háborúk. Katonai és biztonsági magánvállalatok tevékenysége háborús területeken. (2011. ápr. 22.) http://portal.zmne.hu/download/konyvtar/katona_bela02.pdf
Letöltve: 2013 szeptember 30.

¹⁴ Nagy Mihály: Az ENSZ aggódik a biztonsági magáncégek miatt. (2011. nov. 6.) http://kitekinto.hu/iszlam/2011/11/06/az_ensz_aggodik_a_biztonsagi_magancegek_miatt/#.UIAiESP-IrQ
Letöltve: 2013. szeptember 30.

¹⁵ Krissy Clark: Contractor soldiers, Market Place. http://marketplace.publicradio.org/display/web/2007/10/02/contractors_soldiers Letöltve: 2013. április 22.

¹⁶ August Cole: Afghanistan Contractors outnumber troops. The Wallstreet Journal, 22 Aug 2009. <http://online.wsj.com/article/SB125089638739950599.html> domainről Letöltve: 2013. szeptember 30-n

nélkül összhaderőnemi és multinacionális keretek között hajtanak végre. A jövő hadviselésének másik fontos jellemzője az aszimmetria további erősödése.

A 21. század konfliktusaiban – eltérően a korábbi háborúktól – egyre inkább nem egynemű erők csapnak össze. Jelentős különbségek lesznek a szemben álló felek jellege (állami vs. nem állami szereplők), politikai és stratégiai céljaik, katonai és nem katonai eszközrendszerük, fegyveres erőik, hadviselési módszereik tekintetében. Ugyanakkor az aszimmetrikus hadviselés egyre kifinomultabbá és hatékonyabbá válik. A technológiai fejlődés eredményeihez való hozzáférés révén az aszimmetrikus hadviselés képes lesz aránytalanul nagy pusztító hatás elérésére.

Az aszimmetrikus jellegű háborúk és fegyveres összecsapások dominanciájára hívja fel a figyelmet Jack S. Levy is 1989-ben íródott *A háború okai: Elméletek és bizonyítékok áttekintése* című művében,¹⁷ de emellett rámutat arra is, hogy ezek a háborúk legalább annyira véresek, mint a konvencionális összecsapások. Adatai szerint a II. világháború után az aszimmetrikus háborúkban, fegyveres összecsapásokban mintegy 30 millió ember vesztette életét, és mintegy 90 millió ember sérült meg. Az Uppsala Conflict Data Program adatai alapján jelenleg is mintegy 50 fegyveres konfliktus zajlik a világban, amelyek mind aszimmetrikus jellegűek.¹⁸

Ugyanakkor az is megfigyelhető, hogy Jomini, majd különösen később Clausewitz munkáiban tudományosan leírt „megölni-elfogni az ellenséget stratégia” (angolul Kill-Capture the Enemy Strategy) jellemzővel ellátott stratégiai gondolkodást a „Nyerd meg a lakosságot” (angolul Win-The-Population Strategy) hadászati megközelítés váltja fel az aszimmetrikus, a felkelések leverését és a gerilla mozgalmak felszámolását célzó háborúk és katonai összecsapások során. Ezzel együtt a konvencionális hadviselésre alkalmazott katonai tervezés alapelve továbbra is a hagyományos clausewitzi megközelítés maradt, aminek ragyogó példája a Sivatagi Vihar (Desert Storm) hadművelet volt. Tulajdonképpen az ellenség elpusztítására koncentráló katonai hadászati megközelítés jellemezte az ún. felkelés elleni (counter-insurgency – COIN) katonai műveletek stratégiai tervezőit egészen az iraki háborúig.

Az iraki háború során észlelhető paradigmaváltás, amikor Petraeus tábornok új stratégiát vezetett be, amely Petraeus Doctrine néven vált ismertté. A megsemmisítésre fókuszáló katonai megközelítésbe beletartoztak a különböző gerillaellenes, felkelések leverését célzó műveletek, és a Bush, amerikai elnök által globális méretben meghirdetett terrorizmus elleni háború (Global War on Terrorism) is.¹⁹ Mára ez utóbbi kifejezés eltűnt a hivatalos terrorizmus elleni fellépéssel foglalkozó dokumentumokból. Ennek oka a Barack Obama, amerikai elnök által követett új külpolitikai gondolkodásmód által kikényszerített terminológiai és a stratégiai megközelítésben is jelentkező paradigmaváltás. Mára az amerikai katonai terminológiában a Tengerentúli Szükséghelyzeti Művelet (értsd előre nem tervezett, angolul Overseas Contingency Operation) lett. A NATO-terminológiában a „felkelés elleni” (COIN) műveletek és „terrorizmus elleni” (counter-terrorism – CT) műveletek kifejezések nyertek teret.

Nem volt véletlen, hogy ez a paradigmaváltás éppen Petraeus nevéhez fűződött. A tábornok a vietnami háborúban szerzett tapasztalatairól írta PhD

¹⁷ Jack S. Levy: *Causes of War* January 2010, Wiley-Blackwell London kiadvány, 86–88. o.

¹⁸ Uppsala Universities Department of Peace and Conflict Research, Uppsala Conflict Data Program, <http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/search.php> Letöltve 2013. szeptember 25.

¹⁹ Ganesh Sitaraman: „Counter-insurgency, The War on Terror, and The Laws of War” (Virginia Law Review), 2009. 14–16. o.

értekezését 1987-ben a Princetoni Egyetem Közigazgatási és Külügyi Intézeténél, amely kutatásokat kiegészítették a boszniai NATO Stabilization Force (SFOR) tapasztalatai is, ahol a hadműveleti főnök helyetteseként szolgált. Tudását és tapasztalatait tovább bővítette Közép-Amerikában, ahol az USA Összhaderőnemi Terrorizmuselleni Ideiglenes Harci Kötelék parancsnokhelyettese volt. Már ekkor hirdette a „szívek és értelmek” megnyerésének fontosságát. 2003-ban előléptették altábornaggyá és átvette a híres 101. légiszállítású hadosztály vezetését Bagdadban, majd előléptették vezérezredessé és átvette az Irakban szolgáló amerikai erők vezetését az USA Központi parancsnokságán (US CENTCOM). Petraeus a doktrínájában alkalmazta Galula ún. négy törvényét:

1. megnyerni a helyi lakosság támogatását és ezzel a legitimitációt erősíteni;
2. jól működő és hatékony kormányzás;
3. a biztonság garantálása elegendő haderő tartásával a veszélyeztetett területeken;
4. a fegyveres felkelők fő erőinek szétverése vagy kiszorítása az érintett területről.²⁰

Petraeus „megtisztítani, megtartani és építeni” (clear, hold, and build) stratégiája a fenti elemek mellett épített az iraki társadalom hagyományos, törzsi felépítésének jellegzetességeire is.²¹

Meg kell említeni az amerikai John Nagl alezredes²² nevét is, aki az Oxfordi Egyetemen szerzett PhD fokozatot és a munkásságát a brit és más gerillaellenes felkelések leverésében szerzett gyarmati tapasztalatok összegzésének szentelte. Nagl jelentős érdemeket szerzett a témával kapcsolatos amerikai, doktrínák átírásában. Tehát a felkelések elleni hadműveletekben követett „megölni és elfogni” megközelítésben állt be változás, amelyet a magyar hadtudomány művelői is észrevettek. Ugyanakkor az is lényeges szempont, hogy a közigazgatás kultúrája, a jogállamiság szintje, és az állami funkciók ellátásának hatékonysága milyen összefüggéseket mutat. Ez abból a szempontból sem mellékes, hogy az állam az egyik legfontosabb közszolgáltatását, a biztonságot milyen szinten képes garantálni.²³

Ha az állam gyenge vagy bukott, azaz alacsony hatékonyságú, akkor ez nagymértékben befolyásolja a terrorizmus kialakulásának veszélyét és a felkeléseket, ahogy Bordás Mária is állítja a Problems of State Efficiency and Terrorism in North Africa című munkájában.²⁴ Ez a munka annyiban újszerű megközelítést tartalmaz, hogy több nemzetközi kutatóintézet terrorizmus jelentette kockázat területén elért kutatási eredményeit elemzi, veti össze más területeken (korrupció, bűnözés stb.) jelentkező kockázati tényezőkkel és von le következtéseket a hatékony kormányzás, közigazgatás szempontjából. A magyar katonai

²⁰ David Galula (1919–1967) francia katonatiszt, aki számos munkával gazdagította a felkelők elleni hadviselés elméletét és gyakorlatát. Legismertebb munkája A felkelések elleni hadviselés: Elmélet és Gyakorlat 1964-ből. Az amerikai szárazföldi haderő tábora Felkelések elleni hadviselés kézikönyve, az FM 3-24/ (US Army's Counterinsurgency Manual (FM 3-24)/ többször is idéz tőle.

²¹ Andrew J. Bacevich: The Petraeus doctrine, 2008. The Atlantic Magazin, 2008. októberi szám, 2. o. Letöltve a <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2008/10/the-petraeus-doctrine/306964/> domainről

²² Legismertebb munkája a Learning to Eat Soup With a Knife: Counterinsurgency Lessons From Malaya and Vietnam.

²³ Bordas, M.: Tradition and modernization in public Administration – Efficient state or state under the rule of law. Jurnal of US-China Public Administration ISSN 1548-6591, June 2012, Vol 9 No 6, page 602

²⁴ Bordas, Maria : Problems of State Efficiency and Terrorism in North Africa. page 3-8. (Kézirat)

gondolkodók közül Hajdú István és Szternák György is észrevételezik ezt A katonai műveletek háttere, megvívásuk jellemzői napjainkban című értekezésükben, amikor azt írják: „Úgy gondoljuk, hogy az utóbbi évtizedben valóban megváltoztak a háború, a katonai művelet formái.”²⁵ Kis Álmos Péter is paradigmaváltásról beszél az Átvihetők-e az aszimmetrikus hadviselés tapasztalatai című értekezésében. Jason Rineheart Terrorizmus- és felkelés-elleni fellépés (Counterterrorism and Counterinsurgency) című munkájában szintén rámutat a paradigmaváltás tényére és fontosságára.²⁶

A terrorizmus és a gerilla-hadviselés helye a hadviselésben és katonai gondolkodásmódban

Szinte az összes meghatározó szakértő megállapítja, hogy a gerilla-hadviselés és a terrorizmus az aszimmetrikus hadviselési formához sorolható, és mint ilyen, megállapítható az is, hogy az aszimmetrikus hadviselés tulajdonképpen nem új kategória. Már Dávid és Góliát példázata is az aszimmetrikus képességekkel bíró hadakozók közötti eltérő stratégiára alapozott hadviselést mutatta meg. Ezzel szemben egységes definíció és az aszimmetrikus fenyegetésre adott válaszok stratégiája csak a közelmúltban született meg, hiszen az érdemi hadtudományi, biztonságpolitikai kutatómunka csak a 2001. szeptember 11-ei terrortámadás után indult meg. Ekkor került mind az USA, mind az európai szövetségesek biztonságpolitikai erőfeszítéseinek középpontjába a terrorizmus elleni globális harc. Jól példázza ezt, hogy az amerikai nemzetvédelmi egyetem 1998-ban még úgy definiálta az aszimmetrikus hadviselést, mint egy „nem fair” (unfair) hadviselési formát.²⁷ Ez a definíció erősen szubjektív értékítéleten alapult és a gyakorlati stratégiáknak legtöbbször nem egyértelmű, nem kezelhető kategóriát jelentett.

A terrorizmus időbeli kategorizálása tekintetében nincs egyetértés a hadtudomány kutatói között. Találni olyan megállapítást, amely a modern kori terrorizmust az 1880-as évek orosz narodnyik mozgalmához köti.²⁸ Ugyanakkor Horváth Attila az 1960-as évek végére, az 1970-es évek elejére teszi a modern terrorizmus kezdetét.²⁹ Találni olyan művet is, amely a modern terrorizmust a XX. század elején teret nyert anarchista mozgalmakhoz köti.³⁰

Az utóbbi egybeeseng David C. Rapoport megállapításával, aki a modern terrorizmust három hullámba sorolja. Az első az anarchista mozgalmak a XX. század

²⁵ Hajdú István–Szternák György: A katonai műveletek háttere, megvívásuk jellemzői napjainkban. Hadtudomány, 2008/3. www.zmne.hu/dokisk/hadtud/hajdu.pdf Letöltve 2013. szeptember 15.

²⁶ Jason Rineheart: Counterterrorism and Counterinsurgency. Perspectives on Terrorism, Vol 4, No 5 (2010) Terrorism Research Initiative and the Center for Terrorism and Security Studies <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/122.pdf> Letöltve 2013. szeptember 30.

²⁷ Strategic Assessment 1998: Engaging Power for Peace Washington DC. Institute for National Strategic Studies National Defense University, 22. o.

²⁸ David C. Rapoport: The four waves of modern terrorism. Burkle Center for International Relations, 2006, UCLE, 47. o. <http://www.international.ucla.edu/article.asp?parentid=47153> Letöltve 2011. május 8.

²⁹ Dr. Horváth Attila: A felszíni közlekedés terrorfenyegetettsége és a védelem lehetőségei. Innováció és fenntartható felszíni közlekedés konferencia anyaga, 2007. http://kitt.uni-obuda.hu/mmaws-/2007/download/DrHorvath_IFFK.pdf Letöltve 2011. május 10.

³⁰ Dr. Nagy László: A modernkori terrorizmus. Hadtudomány, 2006/3. 3. o. <http://www.zmne.hu/dokisk/hadtud/Nagy.pdf>

elején, a második a gyarmatosítás elleni küzdelemben jelentkező terrorhullám, a harmadik a baloldali csoportok jelentette terrorista hullám, amelynek mozgatói rugói a kínai forradalomhoz és a Viet Minh, illetve a Vietkong sikereihez kötődnek, amelyek a gerilla-hadviseléshez állnak közel. Rapoport szerint a terrorizmus az egyének vagy javak elleni erő vagy erőszak törvénytelen alkalmazása, amelynek célja a kormányok vagy társadalmak kényszerítése vagy megfélemlítése bizonyos politikai, vallási vagy ideológiai célok elérése érdekében. Egyetértünk Béres János a Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei című doktori értekezésében megfogalmazott, a terrorizmus fő elemét meghatározó leírásával, amely szerint a terrorizmus alapvetően négy fő elemmel rendelkezik:

- általában nem állami szereplők hajtják végre (de állami szereplők sem kizártak);
- elsősorban fegyvertelen polgárok ellen irányul (természetesen ez nem azt jelenti, hogy az állam fegyveres szervei nem lennének célpontban);
- politikai (ideológiai, vallási) célok kikényszerítése érdekében alkalmazzák;
- erőszakkal vagy erőszakkal való fenyegetéssel jár.³¹

Fogalmak

Az irreguláris háború mindig is jelen volt a hadviselés eszköztárában. Az idők során az effajta háborúzásnak kettő, sok tekintetben hasonló, de gondolatmenetében és hatásmechanizmusában mégis eltérő válfaja alakult ki. Az egyik a *partizán-* vagy *gerillaháború*, a másik a *terrorizmus* nevet kapta. A fegyveres konfliktusok értékelése során gyakran keverik a terrorizmus és a partizánháború fogalmát. Ennek elsődleges oka, hogy a hadviselés e formáiban nagyon hasonló eszközökkel operálnak.

Az is bizonyítható, hogy a fogalmi keveredés szándékosan, elsősorban politikai okokból történik. Ilyenkor a fő cél, hogy a szabályt megszegőt – többnyire a gyengébb felet – kivonják a hadviselés szokásos és elismert jogi védelme alól. Tehát az erősebb fél eleve törvényessé akarja tenni azokat a brutális módszereket és atrocitásokat, amelyeket a reguláris hadak ilyenkor alkalmaznak. A hagyományos terrorizmusnak – akár szeparatista, akár ideológiai alapokra épült – mindig politikai és szociális célkitűzése volt, mint a függetlenség elnyerése, az idegenek kiűzése, vagy egy új szociális rend létrehozása.³² Az új terrorizmus ettől eltérő karakterrel rendelkezik: politikai célkitűzése nincs konkrétan meghatározva, a középpontban a társadalmi megsemmisítés és a lakosság nagy részének kiirtása szerepel. A terrorizmus tehát nem tekinthető tisztán a modern kor termékének, ugyanakkor a nyugati típusú civilizációk a terrorizmust tekintik korunk egyik legnagyobb kihívásának. Az Amerikai Egyesült Államokban 2009-ben végzett felmérés szerint az amerikai polgárok a terrorizmus jelentette veszélyt kétszer nagyobbra értékelték minden más veszélyforrásnál.

A gerilla-hadviselés fogalmi meghatározása

A gerilla-hadviselés meghatározásánál Carl Schmitt, nemzetközileg ismert filozófus, politológus, a témával kapcsolatos munkájában, a *Partizánkönyvben* leírt fogalmat vettük át a jelen munkába. Ennek megfelelően: „A *gerilla-hadviselés olyan katonai módszer, amely során kis létszámú, mozgékony, fegyveres csoport meglepetésszerű*

³¹ Béres János mk. ezds.: *Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei*. PhD. értekezés, ZMNE Hadtudományi Doktori iskola, Budapest, 2008. 12. o.

³² Bruce Hoffman : *Inside Terrorism*, 2006, New York, Columbia University Press 60–62. o

*támadást hajt végre nagyobb létszámú és emiatt általában kevésbé mozgékony katonai egység ellen.*³³

A gerilla-hadviselést alkalmazó csoportok rendszerint kihasználják az általuk jól ismert terület adottságait, és védelmi pozícióban helyezkednek el. Ezzel arra kényszerítik ellenségeiket, hogy azok egy számukra kevésbé ismert terepen mozogjanak. A gerilla-hadviselés jellemzően a fegyveres ellenállók vagy milicisták által, hagyományos hadseregek ellen alkalmazott taktika. Nem keverendő össze a kisebb létszámú reguláris katonai alegységek által végrehajtott katonai műveletekkel.

A gerilla szó a spanyol *guerra* (háború) szóból ered. Az *-illa* kicsinyítő képzővel körülbelül a „kis háború” kifejezést jelenti. A spanyolok harci módszeréből származik a *guerilla* (háborúcska) szó, amivel sem az akkor Napóleon mellett harcoló lengyel légió, sem a franciák nem tudtak megbirkózni.

A gerilla-hadviselés jelentősebb képviselői: Mao Ce-tung, Thomas E. Lawrence, Võ Nguyên Giáp, Josip Broz Tito, Che Guevara. A második világháborút követően szárba szökkenő gyarmati felszabadító mozgalmak új típusú hadviselést kezdtek alkalmazni: az ún. felkelő vagy forradalmi hadviselést. A forradalmi hadviselés sajátossága az volt, hogy sokkal komplexebb, egymással szorosan összefüggő rendszeren alapult, amelynek párhuzamosan politikai, gazdasági, pszichológiai és katonai vetülete is volt. A győzelem kivívása már nem két hadsereg közötti, mindent eldöntő ütközettől volt várható, hanem olyan gerilla tevékenységtől, amely a fentebb említett jellemzőket összefogva és alkalmazva tudott sikert elérni.³⁴ A legbefolyásosabb forradalmár ezen a területen Mao Ce-tung volt, aki a klasszikus műnek számító könyvében a sikeres gerilla-hadviselés fázisait hét pontban gyűjtötte össze: az első lépés a nép megszervezése; a második a belső politikai egység megteremtése; a harmadik a támaszpontok létrehozása; a negyedik a csapatok felszerelése; az ötödik a nemzeti erő visszanyerése; a hatodik az ellenség nemzeti erejének megsemmisítése; a hetedik az elvesztetett területek visszafoglalása.³⁵ Ezt a hét pontot katonapolitikai értelmezés szerint három pontba szokták összefoglalni,³⁶ ami alapján az első fázis a mozgalom létrehozása és az emberek támogatásának megnyerése; ezt követi a második fázis, ami gyakorlatilag a fegyveres harc megkezdése, fegyverek és felszerelés szerzése, valamint a helyi milíciák megszervezése; végül a harmadik fázis a konvencionális háború megvívása hagyományos katonai egységekkel.³⁷ Ugyanezt katonai-stratégiai szinten a katonai erő egyensúly szempontjából három fázisban valósul meg stratégiai védelem (gerillafázis); stratégiai egyensúly (mozgóháború – átmenet a hagyományos háborúba); stratégiai támadás, azaz a hagyományos háború.³⁸

Mao létfontosságúnak tartotta az emberekkel való kapcsolat fenntartását. Kedvenc hasonlatában a gerillát a halhoz, a népet pedig a tengerhez hasonlította. A

³³ Carl Schmitt and G. L. Ulmen: Theory of the Partisan: Intermediate Commentary on the Concept of the Political (Jul 1, 2007), 121. oldal

³⁴ Roger Trinquier: Modern Warfare. A French view of counterinsurgency, Praeger Security International (PSI) series Classics of the Counterinsurgency Era, ABC-Clio, LLC, 2000 September. 5–6. o.

³⁵ Mao Tse-tung: On Guerrilla Warfare. Tran.: Samuel B. Griffith, Literary Licensing, LLC (Oct.15, 2011), 43. o.

³⁶ <http://parallelnarratives.com/the-three-stages-of-maos-revolutionary-warfare/>

³⁷ Major Frank D. Pelli, USMC - Insurgency, Counterinsurgency, And The Marines In Vietnam. <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1990/PFD.htm> Letöltve 2014. május 23.

³⁸ US Marine Corp : FMFRP12-18. Mao Tse-tung On Guerilla Warfare, Quantico. 1989 április 05 <https://ia600505.us.archive.org/20/items/MaoTse-tungOnGuerrillaWarfare/Fmfrp12-18MaoTse-tungOnGuerrillaWarfare.pdf> Letöltve 2014. május 23. 99–115. o.

forradalmi hadviselés mindazonáltal több mint szimplán gerilla-hadviselés. A forradalmi hadviselés célja, hogy teljesen megdöntse a fennálló társadalmi, politikai és gazdasági rendszert, ebben a folyamatban a gerilla-hadviselés csak egy eszköz. Éppen ezért ahhoz, hogy egy forradalmi hadviselést gyakorló mozgalmat felszámoljanak, szélesebb megközelítést kell alkalmazni a katonai opció mellett.³⁹ A forradalmi hadviselésre adandó válasz az ún. modern hadviselés teóriájára több elmélet született.

- a) Roger Trinquier, a francia hadsereg veteránja véleménye szerint a modern hadviselésben nem néhány fegyveres csoport ellen kell harcolni, hanem egy titkos fegyveres szervezet ellen, amelynek alapvető feladata, hogy akaratát ráerőltesse a népre. A gerilla-típusú hadviselésben győzelem csak úgy érhető el, ha a teljes szervezetet széttűzzák olyan eszközökkel, amit modern hadviselésnek lehet nevezni.⁴⁰
- b) David Galula, a francia hadsereg, illetve az algériai háborúk egy másik veteránja a felkelés elleni hadműveletek két alaptételét fogalmazta meg:
 1. a felkelés elleni hadműveletnek a lakosságot kell elsősorban megvédenie, nem pedig az ellenséget kell levadásznia;
 2. a politikai hatalomnak elsőbbsége van a katonai hatalom felett. Az ország politikai berendezkedése és vezetése van veszélynek kitéve, ezért megvédelme politikai ügy.⁴¹
- c) Sir Robert Thompson brit specialista a modern hadviselés öt alaptételét fogalmazta meg:
 1. A kormánynak tiszta politikai céllal kell rendelkeznie.
 2. A kormánynak a törvényi keretek között kell funkcionálnia.
 3. A kormánynak átfogó tervvel kell rendelkeznie.
 4. A kormánynak prioritást kell adnia a politikai felforgatás elleni küzdelemnek.
 5. A felkelés gerilla fázisában, a kormánynak biztosítania kell a társadalmi bázisát.

Thompson is hangsúlyozta a politika fontosságát, valamint a lakosság védelmét. Ő a „megtisztít és megtart” taktikából indult ki, ahol a terület megtisztítása után vissza kellett állítani a kormányzat fennhatóságát és meg kellett azt tartani. A hadművelet e szakasza elhúzódó folyamat, és egy terület tényleges megnyeréséhez, a lakosság szimpátiájának megtartásához sok idő kell.⁴² Az elméletek egyik legfontosabb közös jellemzője a lakosságközpontú, és annak védelmére építő stratégia. A kormány hatalmának megszilárdítására, illetve a gerillák kiiktatására ezt a módszert látják legcélravezetőbbnek. A stratégia lényege, hogy a lakosság biztonságának garantálásával lehet megszerezni a modern hadviselés sikeréhez szükséges támogatást a gerillákkal szemben. A felkelők távoltage a lakosságtól a forradalmi hadviselést lényegében lehetetlenné teszi, hiszen a gerillák így nem

³⁹ Dennis I. Merritt: Understanding Revolutionary Warfare. <http://www.globalsecurity.org-military/library/re/1990/MDI.htm>

⁴⁰ Roger Trinquier: Modern Warfare. A French view of counterinsurgency Praeger Security International (PSI) series Classics of the Counterinsurgency Era, ABC-Clio, LLC, 2000 September 7.

⁴¹ Daniel Marston-Carter Malkasian: Counterinsurgency in modern warfare. Osprey Publishing, Oxford, 2008. 14. o.

⁴² Daniel Marston-Carter Malkasian: Counterinsurgency in modern warfare. Osprey Publishing, Oxford, 2008. 14–15.o.

tudnak toborozni, nem jutnak hozzá a tevékenységükhöz szükséges élelmiszer-utánpótláshoz, valamint az információhoz, nem tudják a lakosság rettegésben tartásával a térséget destabilizálni, és nem tudnak a kormányzat ellen sikeres propaganda tevékenységet folytatni. A gerillák távoltartása a lakosságtól a gerillamozgalom lassú marginalizálódásához és elhalásához vezet.

A terrorizmus fogalma

A terrorizmussal foglalkozó tanulmányok gyakran szembesülnek azzal a problémával, hogy nincs univerzálisan elfogadott leírás a terrorizmus fogalmára. Ennek egyik oka, hogy a terrorizmus nem modernkori jelenség. A terror és terrorizmus megfélemlítő jellege nem változott az idők során. A különböző nemzetközi szervezetek, nemzetek, de néha még egy-egy országon belül is a kutatóközpontok különböző módon határozzák meg a terrorizmus fogalmát. Az Amerikai Egyesült Államokban a US Patriot Act of 2001, az FBI, és az Amerikai Hadsereg 2001. évi FM 3-0 kézikönyvének 9. fejezete is meghatározza a terrorizmus fogalmát, amelyek ugyan összecsengenek, de nyelvezetükben mégis különböznek.

Elfogadhatónak tűnik Alex P. Schmid nemzetközileg elismert kutató, korábban az ENSZ Terrorizmus Megelőzési Főosztály vezetője, jelenleg a Terrorizmus és Politikai Erőszak Kutató Központ igazgatója pontos, részletes, Albert J. Jongman-al együtt alkotott terrorizmus meghatározása, amely szerint a terrorizmus: *„olyan, a félelem kiváltására alkalmas módszer, amelyet (félig) titkosan cselekvő személy, csoport vagy állam követ el ismételten, egyéni beállítottságból fakadó bűnügyi vagy politikai okok miatt, amelyben, a gyilkossággal ellentétben, az erőszak közvetlen célpontjai nem a fő célpontok. Az erőszak közvetlen emberi áldozatait véletlenszerűen (a lehetőség célpontjai) vagy kiválasztással (képviselő vagy szimbolikus célpontok) jelölik ki valamely célcsoportból és üzenethordozónak szánják. A terrorista (szervezet) és veszélyeztetett áldozatok és a fő célpontok közötti fenyegetésen és erőszakon alapuló kommunikációs eljárásokkal a fő célpontot (célközönséget, célcsoportokat) manipulálja, amelyet ez által a rettegés célpontjává, a követelések célpontjává vagy a félelem célpontjává változtatja, attól függően, hogy elsődlegesen megfélemlítést, kényszerítést vagy propagandát akarnak-e ezzel elérni.*⁴³

A tanulmány szempontjából a NATO megfogalmazását fogadjuk el. A NATO-tagállamok a terrorizmus fogalmát közösen, a NATO MC a Katonai Koncepció a Terrorizmus Elleni Védelemre című dokumentum „A” mellékletében a következő módon határozza meg: *„The unlawful use or threatened use of force or violence against individuals or property in an attempt to coerce or intimidate governments or societies to achieve political, religious or ideological objective.”*⁴⁴ A felkelés tekintetében az AJP 3.4.4.-ben megfogalmazott NATO-definíciót tartjuk mérvadónak, azaz *“Insurgency is defined as the actions of an organised, often ideologically motivated, group or movement that seeks to effect or prevent political change of a governing authority within a region, focused on persuading or coercing the population through the use of violence and subversion.”*⁴⁵ (Magyarul: *“Felkelés úgy határozható meg, mint gyakran ideológiailag motivált csoportok vagy mozgalmak szervezett tevékenysége, amelyek arra törekszenek, hogy a régióban irányító kormányt leváltásák, vagy politikáját befolyásolják vagy megakadályozzák politikájának*

⁴³ Alex P. Schmid–Albert J. Jongman: Political terrorism. Amszterdam, 1988. North Holland, 6. o.

⁴⁴ NATO Military Committee 472 NATO Military Concept for Defence Against Terrorism. Annex A.

⁴⁵ Allied Joint Doctrine for Counterinsurgency (COIN) AJP. 3.4.4. 1-2 0109 pont NSA 2011. február 4.

megváltoztatásában, a lakosságra koncentrálna meggyőzze vagy kényszerítse azt céljaik elfogadására.”)

A terrorizmus pontos meghatározásának nehézsége

A terrorizmus meghatározása állandó problémát jelent a kutatók számára. Bár e téren számos kísérlet történt, a mai napig nem sikerült olyan konszenzusos definíciót létrehozni, amely pontosan lefedné a terrorizmus mibenlétét.

Merari elsősorban azért bírálja a hivatalos meghatározásokat, mert túl tágak, nem teszik lehetővé a terrorizmus és az erőszakba fulladó konfliktus más formái (például a gerillaháború) közti különbségtételt. Az izraeli kutató úgy véli, hogy pusztán gyakorlati szempontból célszerű kiindulni az USA által 1988-ban megfogalmazott definícióból, amely szerint „... a terrorizmus előre megfontolt szándékkal elkövetett, politikailag motivált, erőszakos cselekmény polgári célpontok ellen, amelyet szubnacionális csoportok vagy illegális állami ügynökök követnek el, rendszerint egy meghatározott közönség befolyásolására”. Mindazonáltal a szakértők a terrorizmust nem elsősorban államok, hanem inkább egyének vagy csoportok erőszakos cselekményeivel azonosítják, amelyeket főleg békeidőben követnek el. Ezért Merari a „terrorizmus” kifejezést is inkább a lázadók által alkalmazott erőszak jelölésére használja, és nem az állami agresszió kifejezésére; a terrorizmus indíttatásaként pedig a jobb- és baloldali szélsőséget, az etnikai, illetve vallási gyökerekkel rendelkező fanatizmust, valamint az úgynevezett *single issue* terrorizmus kategóriájához fűződő ideológiákat jelöli meg.

A terrorizmus egységes fogalom-meghatározásának nehézsége abban rejlik, hogy minden államnak (kormányoknak) a jelenség más-más területe fontos. A legtöbb, eddig megalkotott fogalomban megtalálhatók a következők: a civilek megfélemlítésének politikai célokra való módszeres felhasználása; a terrorizmus az erőszak szándékos használata vagy azzal való fenyegetés civilek, civil célpontok ellen, politikai célok elérése érdekében.

A terrorizmus szó a politikában is címkeként használható, ha nincs egységes meghatározása a fogalomnak: beszélnek például terrorista vagy legalábbis a terrorizmust támogató államról (például Szíria, Irán). A palesztin–izraeli konfliktusban egyesek az öngyilkos merénylőket a független palesztin állam megteremtéséért küzdő szabadságharcosoknak, mások terroristáknak látják. Ezzel szemben a palesztin házakat leromboló izraeli hadsereg akcióit a palesztinok és a muszlim világ jelentős része sokszor állami terrorizmusnak nevezi, míg az izraeliek az országuk biztonsága és a terrorizmus visszaszorítása érdekében feltétlenül szükséges lépéseknek tekintik. A témával foglalkozó szakirodalom sem teljesen egységes ebben a kérdésben, vannak azonban olyan körülírások, amelyeket a szakértők a terrorizmus definíciójaként általában elfogadnak. Ezek a terrorizmus következő elemeit emelik ki:

1. Az *erőszak* szándékos és módszeres használata általában (közvetlenül vagy közvetetten) személyek ellen. A terroristák erőszakos eszközökkel (robbantással, fegyveres erőszakkal stb.) küzdenek céljaik megvalósításáért. Mivel a célok (például a fennálló politikai rend megdöntése, egy nép függetlenségének megteremtése) általában nem valósulhatnak meg azonnal, a terroristák általában több erőszakos cselekményt is elkövetnek, előre megtervezett módon.
2. *Félelem* keltése. Az erőszak alkalmazásának célja a félelemkeltés. A közvélemény nyomása ugyanis – a terroristák elképzelése szerint – rá tudja venni a döntéshozókat a terroristák számára fontos lépések megtételére.

3. *Ideológiai-politikai háttér.* A legtöbb elemző egyetért abban, hogy a terroristák cselekményeik igazolásául valamilyen eszmét vagy gondolatrendszert, illetve valamilyen politikai célt neveznek meg, amelytől azt is várják, hogy a közvélemény vagy legalábbis egy része támogatni fogja. Ilyen eszmékre hivatkoznak a vallási vagy például egy nemzet felszabadítására és egyesítésére törekvő terroristák.

*

Összefoglalva: a terrorizmus – a szakirodalomban általában elfogadott körülírások alapján – erőszak módszeres alkalmazása abból a célból, hogy félelemkeltés segítségével társadalmi-politikai célokat valósítsanak meg. Az olyan fogalmak persze, mint „erőszak”, „félelem” megint pontosabb meghatározást kívánnának.

Azok a próbálkozások, amelyek a terrorizmus jogilag egységes meghatározását adnák, általában nem is így közelítik meg a kérdést. A legtöbb esetben felsorolják azokat a cselekményeket, amelyek a terrorizmus körébe sorolhatók. Az 1960-as, '70-es években például a repülőgép-eltérítések száma megnőtt, és az ENSZ keretében több egyezmény is született, amely az ilyen cselekményeket terrorista akcióként kezeli.

A 2001 decemberében az Európai Tanács által elfogadott közös álláspont megkülönbözteti a terrorista célkitűzéseket és a terroristák által elkövetett köztörvényes bűncselekményeket. Az előbbiek közé tartozik a lakosság megfélemlítése (látható, hogy a félelem fogalmát itt sem tudták megkerülni); a fennálló társadalmi-gazdasági rend megdöntésére irányuló törekvés; a kormány kényszerítése valami megtételére vagy meg nem tételére. Ennek érdekében követnek el a terroristák köztörvényes bűncselekményeket, mint például emberek életének vagy testi épségének a veszélyeztetése, közveszély okozása, járművek eltérítése, alapvető szolgáltatások (víz, áram) akadályozása stb. Fontos, hogy az előbbiekkal való fenyegetés is terrorista cselekménynek minősül. Ezt a felsorolást a magyar büntetőtörvénykönyvbe is átemelték.⁴⁶

A gerilla-hadviselés néhány tapasztalata

A katonai elemzők számára világos, miszerint korunk fegyveres összecsapásainak egyik jellemzője, hogy jobbára nem két, egyenruhát viselő haderő csap össze. Utolsóként Grúzia és Oroszország 2008-as, rövid ideig tartó háborúja említhető, mint kivétel. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy békésebb lett a világ a XX. századhoz képest. Elég csupán említeni Franciaország Maliba történő beavatkozását, vagy Izrael harcát a Hamasz ellen. Ugyanakkor, a gerilla-hadviselés hosszú történetét vizsgálva, számos jól ismert – bár néha elfeledett – tapasztalatot lehet feltárni, és tehetünk néhány, talán magától értetődőnek tűnő, de mégis fontos megállapítást.

1. *A gerilla-hadviselés a háború megvívásának korántsem új formája*

⁴⁶ Biztonságpolitikai Szemle. Corvinák. Terrorizmus - 2. Új típusú biztonsági kihívások. http://biztpol.corvinueembassy.com/?module=corvinak&module_id=4&cid=32 Letöltve: 2013. október 1.

A fegyveres konfliktusok, rivális törzsek közötti háborúk, és a gerillatípusú hadviselés egykorú az emberiséggel.⁴⁷ Max Boot Láthatatlan hadseregek: A gerilla-hadviselés epikus története az ősidőktől a jelenig című művében rámutat, hogy már 5000 évvel ezelőtt, Mezopotámiában is létezett ez a hadviselési forma. Ismeretes, hogy a gerilla-hadviselés valóban fellelhető volt már az ókorban nemcsak Európában, de Ázsiában is.

2. *A gerilla-hadviselés a fegyveres konfliktusok univerzális formája, amelyet a gyengébb fél választ az erősebb ellen és nem a háború megvívásának ún. „keleti módja”*

Köszönhetően a kínai kommunisták 1949-es és a vietnámi kommunisták 1975-ös győzelmeinek, a nyugati katonai gondolkodásban teret nyert a gerilla-hadviselés Sun-ce és más kínai gondolkodók által megalkotott képe, amely szemben áll a Clausewitz által megfogalmazott nyugati hadviselési formával.⁴⁸ Valójában az ókori kínai és indiai hadseregek is nagy létszámú és konvencionális haderők voltak, szervezeti rendjüket tekintve sokban hasonlítottak a római légiókhoz. Nem a kínaiak voltak azok, akik a gerilla-hadviselést preferálták, sokkal inkább az ellenségeik, akikkel szembe kellett nézniük Belső-Ázsiában. A törzsek számára – a sziúktól a pastu törzsekig – a nem hagyományos hadviselés az életforma részét képezte és képzi. Ugyanakkor, azok a törzsek, amelyek sikeres gerillaharcászatuknak köszönhetően szert tettek valamilyen területre és hosszabb időre birtokba vették, a nehezen megszerzett földjüket hagyományos haderővel kívánták később megtartani. Ez arra is rámutat, hogy az a maroknyi ember, akik önként választják a gerilla-hadviselést, azért nyúlnak ehhez az eszközhöz, mert túl gyengék egy hagyományos haderő felállításához. Hasonló logika alapján, ugyanezt mondhatjuk a terrorizmus esetében is, hiszen ez azon személyek végső eszköze, akik még egy gerilla haderő felállításához is túl gyengék.

3. *A gerilla-hadviselést gyakran alábecsülik, de legalább ilyen gyakran túl is értékeli*

1945 előtt a gerillatípusú harcot általában alábecsültek, ami olyan katasztrofális vereségekhez vezetett, mint az amerikai polgárháborúban remekül szereplő Custer tábornok veresége, aki 1876. június 25-én, a Little Bighorn-i csatában esett el, az egyesült dakota sziú, csejenn és arapaho csapatok elleni összecsapás során. Custer katasztrofális vereségének egyik fő oka az volt, hogy az indiánok, az irreguláris harc mesterei, kerülve az egy az egyben szemtől szembe harcot, sikeresen rejtették el erőiket Custer felderítői elől. 1945 után a másik véglet következett be, a gerilla-hadviselést választó mozgalmakat legyőzhetetlennek tartották. Ez főleg Mao, Ho Shi Min és Fidel Castro sikeres harcainak volt köszönhető. Valójában, sok esetben a gerillák önfeláldozó harca, és az elszenvedett nagy veszteségek ellenére sem képesek győzedelmeskedni és céljaik feladására kényszerülnek. A terroristák még kevésbé sikeresek.

4. *A felkelők 1945 óta ugyan sikeresebbek, de általában az esetek többségében veszítenek*

A Max Boot által elvégzett kutatás szerint 1775 óta 443 felkelés zajlott, de ennek csak mintegy negyede, 25,2%-a volt sikeres. 63,8%-a vereséggel zárult a

⁴⁷ Max Boot: *Invisible Armies: An Epic History of Guerrilla Warfare from Ancient Times to the Present*. Publisher: Liveright, 2013. 123. o.

⁴⁸ Harry G. Summers: *Eastern and Western Approaches to War*. Air University Review, March-April 1986. 2. o.

felkelők szempontjából. A maradék egyfajta döntetlenre végződött.⁴⁹ Való igaz, hogy a győztes felkelések száma 1945 óta szinte eléri a negyven százalékot (39,6%). Ugyanakkor a felkelők elleni hadjáratok az esetek 51,1%-ban még mindig sikeresek, míg a döntetlen helyzetek nagyjából változatlan részt képviselnek.⁵⁰

5. *A gerilla-hadviselés területén bekövetkezett egyik legfontosabb változás a közvélemény szerepének megnövekedése*

Mi az oka annak, hogy 1945 óta a gerillák sikeresebbek, mint korábban? A legtöbb magyarázat arra mutat rá, hogy nőtt a közvélemény hatalma; az oktatás, a demokratikus államberendezkedések térnyerése, a nemzetközi szervezetek és a tömegtájékoztatás aláássa az államok felkelők elleni fellépésének akaratát, és segíti a felkelők túlélő képességét, még súlyos csapások elszívása esetén is. A közvélemény fogalma először 1776-ben látott napvilágot nyomtatott formában, amely végül is fontos szerepet játszott a brit vezetés amerikai gyarmatai elleni háborújának befejezését illetően. Hasonlót tudnánk említeni az amerikaiak vietnámi háborúját illetően, amikor az USA a nélkül veszítette el a háborút, hogy egyszer is vesztesen került volna ki Vietkong gerilláival vívott csatákból, ugyanakkor a felerősödött hazai békemozgalmak és elégedetlenség hatására kénytelen volt tárgyaló asztalhoz ülni.

6. *Néhány, a felkelők ellen folytatott brutális, tömeges megtorlással járó hadjárat általában nem hoz győzelmet*

Amikor a hadseregek ravasz, a civil lakosságtól nehezen elválasztható ellenséggel találják magukat szemben, amely érzékeny veszteségeket okozott vagy okoz, gyakran alkalmaznak véres megtorlásokat, az elrettentés érdekében és kínzásokat a szükséges információk megszerzése céljából. Ezek a stratégiák általában nem működnek, csak rontanak a helyzeten. Kivételt jelent a francia jakobinus diktatúra Vandée környékén tapasztalt brutalitása, amikor is a harcképes férfi lakosság jelentős részének kiirtásával stabilizálták a helyzetet. A történelmi példák inkább a Pax Romana típusú megoldásokat támasztják alá, de ez alatt nemcsak a „kenyeret és cirkuszt” politikáját kell érteni, hanem a vízvezetékek és utak építését, divatos szóval infrastruktúra-fejlesztést, és nem utolsósorban a biztonság garantálását. Jól belegondolva, ezek a tapasztalatok mind visszaköszönnék Afganisztán jelenlegi problémáiból.

7. *A „szívek és elmék megnyerése” gyakran sikeres gerilla-ellenes stratégia, de ez a terminológia félrevezető*

Az a tény, hogy az USA és más liberális demokratikus államok nem képesek annyira brutálisnak lenni, mint a diktatórikus rezsimek, nem jelenti azt, nem lehetnek sikeresek a felkelések leverésében. Egyszerűen csak humánusabb kivitelben viszik véghez szándékukat és érik el céljukat. Erre megfelelő példát találunk az iraki háború utáni stabilizáció történetéből 2007 és 2008 között, Petraeus vezérezredes által vezetett amerikai csapatok „lakosság központú” stratégiája esetében. A „szívek és elmék elnyerése” kifejezés a brit Templer tábornoktól származik, aki a Maláj-félszigeten harcolt a kommunista felkelők ellen az 1950-s években. Ugyanakkor ez a kifejezés némileg félrevezető, bár a britek Malájföldön sikeresen alkalmazták, hiszen azt sugallja, hogy a győzelmet a népszerűség hajhászásával ki lehet vívni. Valójában, a kormányzati erővel

⁴⁹ Max Boot: *Invisible Armies: An Epic History of Guerrilla Warfare from Ancient Times to the Present*. Publisher: Liveright, 2013. 213. oldal

⁵⁰ Max Boot: *Invisible Armies: An Epic History of Guerrilla Warfare from Ancient Times to the Present*. Publisher: Liveright, 2013. 216-219. oldal

való „összeölelkezést” a helyi lakosság csak akkor választja, ha az kevésbé veszélyes, mint a felkelők támogatása. Ezért a biztonság garantálása a gerillák és felkelők jelentette biztonsági kockázatok ellen, állandóan jelenlévő erővel, sokkal fontosabb, mint labdák, cukorkák vagy csokoládék osztogatása.

8. *A legtöbb felkelés nem gyors lefolyású, hosszú időtartamú; általában a gyors győzelemre való törekvés a részükről visszafelé sül el*

A felkelések átlagos idő tartama – az 1775-től napjainkig terjedő időtartamot vizsgálva – mintegy hét év. Ez a szám az 1945 utáni időszakot vizsgálva, még hosszabb: megközelítőleg tíz év. Az alacsony intenzitású konfliktusok elhúzódása kifáraszthatja, fásulttá teheti és felőrölheti mindkét felet. Ugyanakkor a gyors győzelemre való törekvés általában kontraproduktív. Ez volt megfigyelhető a szovjetek afganisztáni, és az amerikaiak vietnámi háborúja esetében.⁵¹ A gyors győzelem kivívásának egyik érdekes változata, amikor a felkelők vezetőit kívánják megsemmisíteni, mint ahogy az USA és Izrael rendszeresen próbálja célzott légitámadásokkal az Al-Qaeda és a Hamasz vezetőit eltüntetni. Ez a stratégia néha működik. A rómaiak néhány fizetett áruló segítségével megölték a mai Spanyolország területén kitört lázadás vezetőjét, Viriathust i. e. 129-ben és ezzel sikerült a lázadást felszámolni. Mindemellett számos esetben egy ismert vezető megölését követően, egy kevésbé ismert, de még kevésbé tárgyalásokat favorizáló személy kerül hatalomra. A célzott vezető megsemmisítése akkor a leghatékonyabb, amikor párosul egy jól szervezett, szélesebb körű, a lázadókat a lakosságtól való elszigetelését célzó erőfeszítéssel. Amennyiben csupán bosszú táplálta, izolált megsemmisítésről van szó, általában a szervezet regenerálja önmagát, kitermeli az új vezetőit.

9. *A technológia általában a gerilla-hadviselésben kevésbé játszik meghatározó szerepet, ugyanakkor az élenjáró technológia, amennyiben generációkkal múlja felül a felkelőket, döntő fölényt biztosíthat a konvencionális haderő számára*

Megállapítható, hogy valamennyi gerillaharcászat és terrorista taktika arra épül, hogy ellensúlyozza a konvencionális haderő túzerőben jelentkező fölényét. Ebben a fajta hadviselésben a haditechnikának kevesebb szerep jut. Még a nukleáris fegyverek birtoklása sem mentette meg az olyan szuperhatalmakat, mint az USA és a Szovjetunió a gerillák által rájuk mért vereségtől. Ugyanakkor az élenjáró technológiák és eljárások alkalmazása jelentős előnyhöz juttathatja az azokat mestersen alkalmazó reguláris haderőket. Az izraeli haderő Gázai övezetben végrehajtott Öntött Ólom hadművelete nagyszerű példája az élenjáró haditechnikai megoldások (robottechnika, pilótanélküli repülő eszközök stb.) alkalmazásának. Mindez kiegészült a legkorszerűbb harcászati eljárások és az összhaderőnemesítés alkalmazásával, ami döntő fölényt biztosított a reguláris haderő számára.⁵² Ugyanakkor a technikai fölény és a felderítési adatok által biztosított döntési fölény sem elegendő az emberi faktor nélkül.

⁵¹ Cosma Shalizi: The Soviet invasion and the Afghan response. University of California Press, 1998. 35. o.

⁵² Eshel, David: New tactics yield solid victory in Gaza. 2009. 3. o.

<http://www.judaicawebstore.com/categorycategoryID=9> Letöltve 2010. december 27.

A terrorcselekmények tendenciái

A terroristák által elkövetett támadások számának megállapítása nem egyszerű feladat, mert a különböző kutatóintézetek, néha még ugyanazon országon belül is különböző adatokat publikálnak. Ennek objektív és szubjektív okai is vannak. Egyszerűen azért, mert a különböző kutató központok különböző források adatait használják fel a jelentéseik készítéséhez. Másrészt különböző módszereket alkalmaznak az események megítélésében, azaz egy esemény az egyik intézet számára terrorizmussal kapcsolatos, míg egy másik nem annak ítéli meg. Így például, a *RAND Terrorism Chronology Database* és a *RAND-MIPT Terrorism Incident Database* 1987-re 335 támadást, 358 halottat és 1219 sebesültet tartalmaz, míg a U. S. Department of State, *Patterns of Global Terrorism* éves jelentései, ugyanarra az évre 625 támadást, 623 halottat, és 2272 sebesültet adnak meg.⁵³

A tanulmány céljainak támogatására az FBI által szponzorált Nemzeti Terrorizmus Elleni Központ által évente kiadott *Jelentés a terrorizmusról* című kiadványt használtuk fel, amit referenciaként használ a brit International Institute for Strategic Studies, és a svéd Stockholm International Peace Research Institute is. A fenti központ adatainak elemzése azt mutatja, hogy a terrorista támadások száma a 2005-ben és 2006-ban tapasztalt kiugróan magas értékek után csökkenő tendenciát mutat.

A terrorizmus és a gerilla-hadviselés különbségei, azonosságai

A terrorizmus és a gerilla-hadviselés közötti különbséget nem könnyű felvázolni. Persze, abból a szempontból, hogy ha azt vesszük vezérfonalnak, hogy ki szerepel az USA, az EU vagy más szervezet vagy nemzet terrorista vagy terrorszervezeti listáján, akkor könnyű egy vállrándítással azt mondani, hogy a listán szereplő bizonyosan terrorista, aki pedig nem, az nem. Tudományosan vizsgálva, a helyzet bonyolultabb. A listára való felkerülést általában egy politikai döntés előzi meg és nem egy szakmai, a legszélesebb körben elvégzett alapos elemzés.

Annak dacára, hogy a megítélés tudományos szempontból nem könnyű, azért vannak választóvonalak, amelyek segítenek eligazodni. Először is: a felkelés egy mozgalom, politikai erőfeszítés, amelyet egy, valamilyen okból legitimitást és bizalmat veszített kormány ellen, speciális, politikai változtatási céllal szerveznek és vezetnek. Az is igaz, hogy mindkettő a terrornak, mint eszköznek való alkalmazására épít céljai elérése érdekében.

Amíg néhány – valószínűleg a legsikeresebb – felkelés és gerilla-hadjárat a terrorizmust és a terrort csupán taktikai elemként kezelte, addig néhány más felkelés átváltott és a terrorizmus és a terror alkalmazásának „foglya” lett (l. Csecsenföld).⁵⁴ Azt kell, hogy mondjuk: felkelések nincsenek terrorista jellegű akciók nélkül. Ennek egy reprezentatív példája a Tamil Tigrisek esete, amely szervezet gyakorlatilag egy létező és működő államot hozott létre saját bankkal, pénzzel, hadsereggel, de egy pillanatra sem adta fel a terrorista szervezetekre jellemző öngyilkos merényleteket.

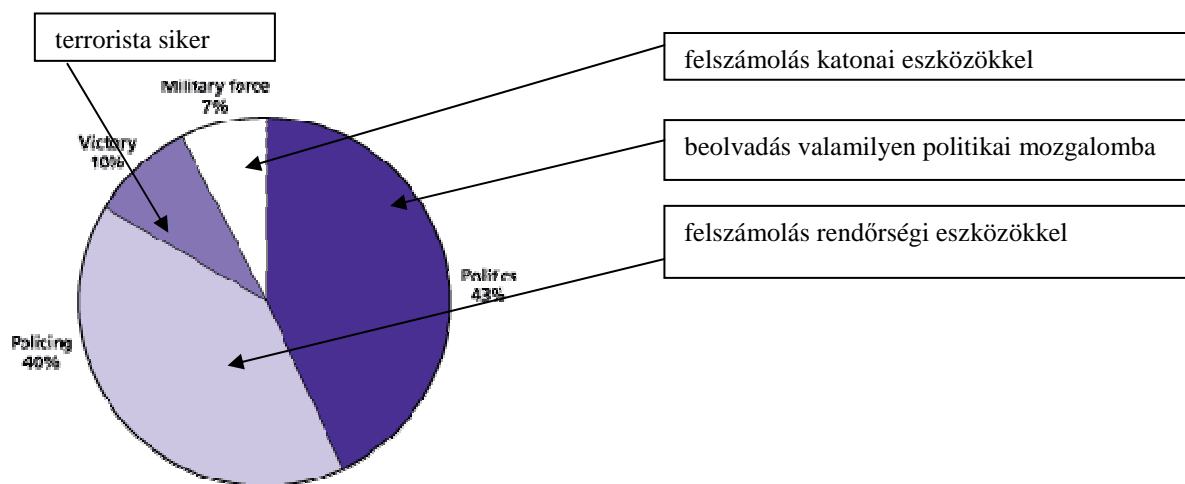
⁵³ U.S. Department of State, Country Reports on Terrorism annual reports 2004-2007 adatai. <http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/> Letöltve 2011. május 10.

⁵⁴ Gáspár Roland: A csecsen béke igazi arca, Oroszvilág, 2013 június 2. http://oroszvilag.hu/?t1=elemzesek_interjuk&hid=4096 Letöltve 2013. szeptember 30.

Mára a terrorizmus, a gerilla-hadviselés és a bűnöző tevékenység átfedésekkel tarkítottak. Vannak esetek, amikor a felkelők egyes szárnyai, frakciói terrorcselekmények végrehajtására szakosodtak, és fordítva is igaz: egyes terrrorszervezetek elkülöníthető csoportjai tartózkodnak a terrorista cselekményektől.

Mindezek ellenére azt is meg lehet állapítani, miszerint a felkelők arra törekszenek, hogy a kérdéses ország bizonyos területét ellenőrzésük alá vonják, míg a terroristáknak nincsenek ilyen céljaik. Továbbá az esetek többségében a felkelők hajlandók a nemzetközi jogi egyezmények betartására, míg a terroristák egyáltalán nem. A felkelők számára elengedhetetlen a lakosság egy részének támogatása, a terrrorszervezet számára nincs ilyen jellegű igény. A felkelők számára nem feltétlenül szükséges a civilek támadása, jellemzően „puha katonai, rendőri célok” megtámadásával kivívhatják a helyiek szimpátiáját. A mobilitással, lesállítások alkalmazásával, túszerzés-jellegű támadásokkal ellensúlyozzák a konvencionális haderő tűzerejét és légi fölényét.

Elemézve a terrorista csoportok sikerességét 1968-tól 2006-ig a RAND Corporation adatai alapján, látható, hogy a 648 számításba vett terrorista csoportból 398 mára eltűnt. További 171 beolvadt valamilyen politikai mozgalomba és további 159-et rendőrségi eszközökkel likvidáltak. Az egyik legérdekesebb megállapítás, hogy csupán 7%-ukat, 28 csoportot sikerült katonai eszközökkel felszámolni és a csoportok csupán 10%-a ért el sikert.⁵⁵

3. ábra
A terrorista csoportok sikeressége

A gerilla-hadviselés, mint a felkelők által alkalmazott erőszak egyik típusa

Általánosan elfogadott, hogy a gerilla-hadviselés keretében viszonylag kis alakulatok harcolnak szétszórtaan egy erősebb ellenséggel szemben; kerülnek a közvetlen összecsapást, és hosszan elnyúló, sok kisebb támadást levezénylő háborúra rendezkednek be. A különböző gerilladoktrínák megoszlanak abban a tekintetben, hogy a felkelők harcának uralkodó formája legyen-e a gerilla-hadviselés egészen a végső győzelemig, vagy a küzdelemnek csak egy bizonyos szakaszát érintse addig, amíg nem sikerül fölállítani az ellenséget megsemmisítő konvencionális hadsereget. Mint ahogy Merari megfogalmazza, a gerillák „... előnyükre fordítják a terepet, a helyszín ismeretét, elvegyülnek a lakosság között, olykor szomszédos országból

⁵⁵ Seth G. Jones – Martin C. Libicki: How Terrorist Groups End: Lessons for Countering al Qa'ida. by, MG-741-RC, 2008, 252

indítanak támadást. Mindig azonos a vezérelv: meg kell akadályozni, hogy a kormány hadereje teljesen kibontakozzék és ütőképessé váljék.”

Stratégiaileg a gerilla-hadviselés és a terrorizmus több szempontból is eltér egymástól. A legfontosabb különbség, hogy a gerillamozgalmak uralmuk alá akarják vonni a kiszemelt területet, amit kedvező körülmények esetén akár évekig, évtizedekig is meg tudnak tartani. Az elfoglalt területen támaszpontokat építenek ki, utánpótlást toboroznak, valamint felszerelt és kiképzett hadsereget állítanak fel. Ennek legkiforrottabb példáját a Tamil Tigrisek szolgáltatták, akik Srí Lanka északi és keleti részén tulajdonképpen egy különálló államot hoztak létre, aminek nemcsak haditengerészete, légierője és hírszerző szolgálata, hanem saját pénzneme és bankrendszere is volt. Ezzel szemben a terrorista stratégia nem tartja szükségesnek, hogy fennhatósága alá vonjon területegységeket. Bár a terroristák a félelemkeltéssel megpróbálják számukra kedvező módon befolyásolni a lakosságot, de ez nem jelent földrajzilag körülhatárolható területeket. Mindamellet a gerillaharchoz hasonlóan a terrorizmus is elhúzódó küzdelmet feltételez, de a gerilla-hadviselés elsősorban a fizikai összecsapásra épít, míg a terrorizmusnál a lélektani elemek állnak a középpontban. Ezen túlmenően a terrorizmus nem tesz különbséget harcolók és nem harcolók között, illetve a háborús övezetek határait sem tiszteli: egyes iszlámista szervezetek – célpontnak tekintve az emberiség nagy részét – világszerte hajtanak végre erőszakos cselekményeket. Különbség mutatkozik meg abban is, hogy a gerillák és a helytelenül városi gerilláknak is nevezett terroristák hol próbálják meg sikerre vinni céljaikat.

A Mao Ce-tung, Che Guevara és más gerillavezetők által megfogalmazott doktrínák szerint a kormánycsapatok felmorzsolását vidéken kell véghezvinni. Ezzel szemben Carlos Marighella a harcok színterének a városokat tekintette. Az 1969-ben kiadott *A városi gerilla* kézikönyve című munkájában pontosan leírja, hogy a városi gerilla hogyan, milyen fegyverekkel és milyen körülmények között harcoljon a megdöntendő politikai rendszer ellen. Ezzel Marighella – valószínűleg tudtán kívül – lefektette a terrorista harcmódor alapjait, ugyanis a könyvében megfogalmazott hadviselési formát (kis csoportok, a különálló sejtek önálló döntéshozatala), valamint az általa megfelelőnek tartott fegyvertípusokat (géppisztoly, kézigránát, csőbomba, Molotov koktél) alkalmazták a későbbi évtizedek terrorista szervezetei.

Mindazt jelenti, hogy taktikai téren is eltérések fedezhetők fel a gerillák és a terroristák között, elsősorban a létszám, a fegyverek és a műveleti eljárás tekintetében. A gerillák szakasznyi vagy annál nagyobb egységekben harcolnak, míg a terroristák létszáma a magányos merénylőtől, vagy egy robbanószerkezet elhelyezőjétől a néhány fős túszedő vagy a polgári célpontok elleni fegyveres támadást levezénylő csapatig terjedhet. A gerillák támadásuk során pisztolyt, géppuskát, tüzérségi eszközöket vetnek be, ezzel szemben a terroristák legtöbbször használt fegyverei a házi készítésű robbanószerkezetek, az autóban elhelyezett pokolgépek, a repülőgépekre tervezett, légnyomásváltásra érzékeny bombák, a kézigránátok és a könnyen elrejtendő kézfegyverek. Mind az improvizált robbanószerkezeteket, mind a kézfegyvereket az öngyilkos merényleteknél is felhasználják. Előbbi esetben vagy az emberi testre szerelik, vagy valamilyen gépjárműben helyezik el, amit később a merénylő hoz működésbe, a lőfegyvereket és a kézigránátokat pedig a civilek elleni, válogatás nélküli, a 2008-as mumbai merényletre emlékeztető támadásoknál alkalmazzák. A gerillaakciók lefolyása sokban hasonlít a reguláris hadsereg hadmozdulataira: a gerillák településeket, ellenséges célpontokat foglalnak el, ahol kiépítik állásaikat; ezzel szemben a

terroristáknak nincs területi bázisuk, el kell vegyülniük a civil lakosság között, így nem hordhatnak egyenruhát sem, míg a gerillák igen.

Kettős arculat

Mindezek ellenére nem lehet egyértelműen különválasztani a terrorizmust a gerillaharctól. Az ETA és az egykori ideiglenes IRA, illetve az abból kivált kisebb frakciók stratégiája a terrorizmusra emlékeztet, hiszen egyikük sem törekszik területszerzésre, továbbá legtöbbször civilek ellen, illetve előre bejelentve, nyilvános helyen hajtanak végre robbantásos merényletet. Viszont nem egy esetben követtek el olyan, a gerilla-hadviselésnek megfelelő akciót, melynek során hidakat robbantottak fel, járőröző rendőröket, katonákat támadtak meg, vagy rendőrörsöket, csendőrlaktanyákat lőttek aknavetővel. A palesztin csoportok esetében még összetettebb a kép. A PFSZ-t alkotó szervezetek néhány fős fegyveres csoport részvételével hajtottak végre támadásokat.

Lényegük abban állt, hogy a határon átlopózva a csoportok Izrael területén robbantottak fel különböző létesítményeket, túszoikat ejtettek, falvakat támadtak meg, civileket gyilkoltak meg, aztán pedig visszavonultak a Jordániában, majd később Libanonban lévő bázisaikra, tehát mindkét országban területeket tartottak az ellenőrzésük alatt, de a fegyveres akciókat Izraelben hajtották végre.⁵⁶ A palesztin ellenállás eszköztárába tartoztak még a nagy forgalmú helyeken (bevásárlóközpontokban, lakóépületekben, buszmegállóknak) működésbe hozott robbanószerkezetek is. Röviden szólva a palesztinok ugyan éltek a gerilla-hadviselés eszközeivel is, de elsősorban terroristákra jellemző merényleteket hajtottak végre.

A kettős, gerilla-terrorista taktikára példaként még a latin-amerikai gerillamozgalmakat (a kolumbiai FARC és ELN, a perui Fényes Ösvény), a Tamil Tigriseket és az iszlámista felkelőcsoportokat is fel lehetne hozni. Fegyvereseik vidéken gerilla-hadviselést folytatnak, rendőrlaktanyákon, katonai konvojokon, katonai bázisokon ütnek rajta, nagyobb területeket vonva ellenőrzésük alá, míg a városokban a lövöldözések, bombarobbanások, túszejtések, illetve öngyilkos merényletek végrehajtásával, terrorista módszerekkel félemlítik meg a lakosságot.

A felkelőcsoportok tevékenységét mindig is végigkísérte a terrorizmus, de voltak olyan szervezetek, amelyek megtehették volna, hogy csak a gerilla-hadviselés útján küzdjenek, ennek ellenére nem egyszer éltek terrorista módszerekkel is. Erre az lehet a magyarázat, hogy a felkelőcsoportok igyekeznek minden eszközt megragadni, hogy elérjék céljaikat, ezért akkor sem mondanak le a terrorista módszerektől, amikor elméletileg megtehetnék. Erre a már többször is említett Tamil Tigrisek jelentik ismét a példát, akiknek saját, már-már konvencionálisnak nevezhető hadserege volt, ám ez nem adott arra okot, hogy felhagyjanak az öngyilkos merénylettekkel, ha adott helyzetben ezt a módszert tartották célravezetőnek. Az említett hadviselési módok tehát egyik lázadócsoporthoz sem zárják ki egymást, mindamelllett a legtöbb felkelő mozgalom nem is választhatja meg, hogy milyen módszerekkel küzd, mert a terepviszonyok, a rendelkezésre álló pénz és fegyverek, a felkelők alacsony létszáma, valamint a kormányerők válaszadási képessége nem teszi lehetővé a gerillaharcot, így csak a terrorizmus adta lehetőségekkel élhetnek.

⁵⁶ William L. Cleveland: History of Modern Middle East. Westview Press, 2004. 387–390. o.

A felkelések kategóriái

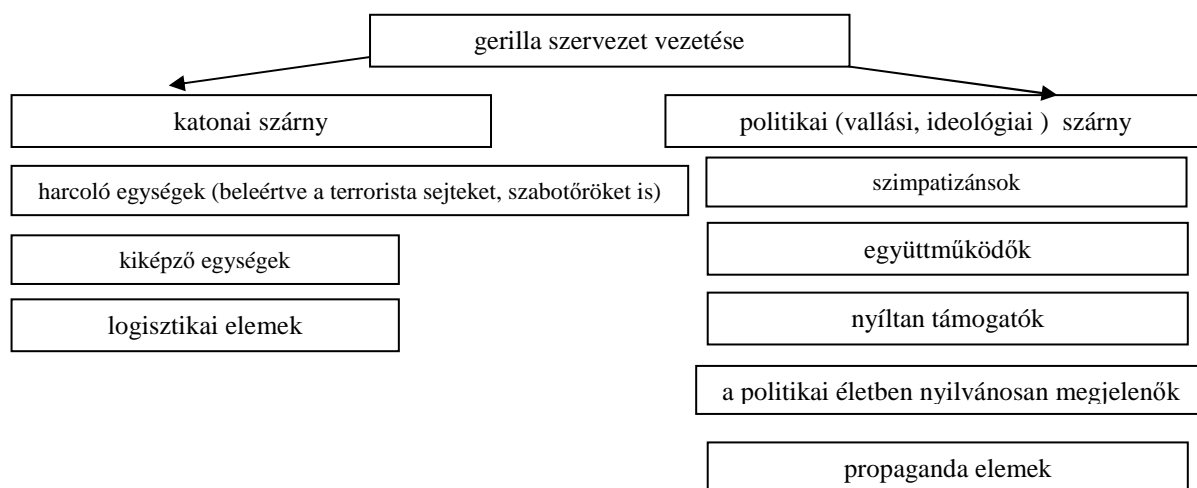
A felkelés a politikai erőszak egyik közismert formája, de magát a politikai erőszakot többféleképpen is csoportosíthatjuk. Ariel Merari, a Tel Aviv-i Egyetem politikai erőszakkal foglalkozó kutatójának A terrorizmus, mint a lázadás stratégiája című tanulmányában a felkelést az állampolgároknak az állam elleni erőszakos, szervezett fellépéseként értelmezi, annak célját pedig a kormányzat megdöntésében, a politikai rendszer megváltoztatásában jelöli meg.⁵⁷ A felkelések a fennálló politikai rendszert különböző módon próbálják megváltoztatni. Bard E. O'Neill Felkelés és terrorizmus: A modern forradalmi hadviselés belülről című munkájában az alábbi hét főbb típusban határozza meg a felkelések által kitűzött politikai célokat.⁵⁸

1. A 19. század végén és a 20. század elején tevékenykedő *anarchisták* mindenféle politikai rendszer eltörléséért küzdöttek, ugyanis sürgőssé vált és illegitimnek tekintették a kialakult alá-fölérendeltségi viszonyt. Legismertebb képviselőik a cári Oroszországban és Franciaországban fejtették ki tevékenységüket.
2. Az *egalitáriánus mozgalmak* az egyenlőség és egyéb, baloldalhoz köthető eszméktől vezérelve kísérik meg radikálisan átalakítani a társadalmi, gazdasági és politikai berendezkedést. A felkelésnek e formája olyan marxista, leninista és maoista szervezetek tevékenységében öltött testet, amilyen a Népi Front Palesztina Felszabadításáért, a perui Fényes Ösvény, vagy éppen a törökországi Kurd Munkáspárt.
3. O'Neill a *pluralista felkelések* közé az egyéni szabadságért, a függetlenségért, a demokratikus reformokért és a hatalom által elnyomott társadalmi rétegek, népcsoportok jogaiért küzdő szervezeteket sorolja.
4. A *szecesszionista mozgalmak* célja, hogy egy adott területet elszakítsanak az országból. Ide tartoznak a vélt vagy valós elnyomás ellen küzdő „nemzeti felszabadító” szervezetek, úgymint a korzikai és breton szeparatisták, a Sri Lanka-i Tamil Tigrisek, valamint a Jemen déli területeinek elszakadásáért harcoló felkelők.
5. O'Neill az általa *reformista felkeléseknek* hívott kategóriába sorolja azokat a mérsékeltnek tekinthető mozgalmakat, melyek úgy próbálnak politikai, gazdasági és társadalmi változást, autonómiát kiharcolni, hogy nem akarják eltörölni a fennálló politikai rendszert.
6. Többek között a dél-afrikai Afrikáner Ellenállási Mozgalom és az egyre csökkenő jelentőséggel bíró ulsteri protestáns csoportok tagjai képviselik az úgynevezett *prezervációs felkelőket*. Céljuk a status quo fenntartása, elutasítva minden olyan változást vagy kísérletet, ami csorbítaná a privilégiumaikat.
7. Utolsóként a manapság uralkodó irányzatot, a *tradicionálistá felkeléseket* lehet megemlíteni, amelyek a politikai rendszert az általuk favorizált hagyományokra akarják építeni.

A fenti kategóriák közti határ meglehetősen képlékeny. A gerilla (felkelő) szervezet általános felépítését a következő ábra mutatja be:

⁵⁷ Ariel Merari: *Terrorism as a Strategy of Insurgency*. New York, 1993. Frank Cass. Co. 213–215. o.

⁵⁸ Bard E. O'Neill: *Insurgency and Terrorism: Inside Modern Revolutionary Warfare*. New York, 1990. Brassey, 31–32. o.

4. ábra
A felkelőszervezetek sematikus felépítése

Váltás a terrorizmus elleni háborútól a felkelés elleni stratégiára

Mint ahogy ezt már korábban említettük, az utóbbi időszakban határozott elmozdulás tapasztalható a felkelők ellen vívott hadműveletek megtervezése és vezetése területén. Amíg az iraki háború bizonyos időszakáig a „megölni vagy elfogni” megközelítés hatotta át a műveleti tervezést, mára inkább a „megnyerni a szívet és értelmet” megközelítést alkalmazzák. Természetesen, mint sok minden a hadtudományban, ez sem teljesen új dolog. 1952-ben a Malájföldi kínai kommunista felkelés elfojtása során Sir Gerald Templer tábornok is használta már ezt a kifejezést,⁵⁹ hasonlóképpen az USA elnöke John F. Kennedy is a Kongresszusban megtartott beszédében. A halálát követően elnöki székbe kerülő Lyndon B. Johnson a vietnámiak megnyerése kapcsán úgyszintén ehhez a kifejezéshez nyúlt.

Sajnos a kezdeti, jól működő programokat hamarosan a katonai eszközök abszolút elsőbbségét preferáló megközelítés váltotta fel. Az igazi paradigmaváltás megvalósítása Petraeus vezérezredes nevéhez fűződik. Az általa bevezetett új doktrína a „megtisztítani, megtartani és építeni” jelszavakra épült.

Az amerikai tengerészgyalogság és az amerikai szárazföldi haderő a 2006 decemberében kiadott Felkelés elleni táborigénykönyv az iraki tapasztalatok alapján már alkalmazza a „szívek és elmék megnyerése” kifejezést.⁶⁰ Jeremy Lamni altábornagy a Carl von Clausewitz és a felkelés című művében rámutatott arra, hogy a clausewitzi hadászatnak három fő célpontra kell irányulnia. Ezek a következők:

1. az ellenség erői,
2. az ellenség erőforrásai,

⁵⁹ Leon Comber: The Malayan Emergency: General Templer and the Kinta Valley Home Guard, 1952–1954, Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society Volume 85, Part 1, June 2011, No. 302 45-46. o.

⁶⁰ U.S. Army U.S. Marine Corps: Counterinsurgency Field Manual FM 3-24, Cosimo Reports 2006. 60–61. o.

3. az ellenfél harcolni akarása.⁶¹

Lamni a tapasztalatai alapján jut arra a következtetésre, hogy elavult az „államok közötti nagyipari háború”, melyet a nemzetállamok reguláris fegyveres erői az állam teljes gazdasági kapacitásának és emberi tartalékainak mozgósításával más nemzetállamok reguláris fegyveres erői ellen vívnak a döntő és teljes győzelem érdekében, háttérbe kényszerítve minden más egyéni és csoport érdeket.

Hew Strachan megállapítja a Clausewitzi háborúról című művében, hogy az államok közötti háborúk egyre ritkábbak: az elmúlt kb. 60 év fegyveres konfliktusainak 80%-a belső konfliktus (ti. felkelés, forradalom, polgárháború, ellenforradalom, nemzeti felszabadító háború) volt.⁶² Elavult tehát az a több évszázados hadviselési paradigma, amely alapján az államok a mai napig fegyveres erőiket szervezik és felszerelik. Többé-kevésbé hasonló eredményre jutottak a „hibrid hadviselés” és a „negyedik generációs hadviselés” elméletek megalkotói, (mint például Lind, Hammes, Hoffmann és McCuen) is. Valamennyien egyetértenek abban, hogy a második világháborút követő társadalmi, politikai és gazdasági változások a modern hadviselésben is alapvető változásokhoz vezettek.

A terrorizmus- és a gerillaellenes műveletekben a különlegesen felkészített és kiképzett erők, az államok speciális erői semmi mással nem helyettesíthető szerepet játszanak.⁶³ Az már korábban is ismert volt, hogy a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemben a különleges műveleti erők kiemelt szerepet játszottak és játszanak, és vélhetően a jövőben is játszani fognak. Az Afganisztánban és Irakban folyó katonai műveletekben ezeknek az erőknek a fő feladata az Al-Qaeda és a többi terrorszervezet vezetőinek elfogása, vagy megsemmisítése.

Az amerikai különleges műveleti erők zömét az ún. zöldsapkás katonák képezik, akik általában 12 fős különítményekben hajtják végre a harci feladatokat. Ugyanakkor Bin Ládén megsemmisítésére a NAVY SEAL erőit vetették be. A különleges műveleti erők katonáit fel kell készíteni az ellenség hátában folytatandó műveletek sajátosságaira. Ilyenek lehetnek (egyebek mellett) a lőszer- és fegyverfogyás pótlása; az elesett és sérült katonák evakuálása; a sebesült és beteg katonák ápolása a kiürítésig; az élelmiszerkészletek pótlása a helyszínen beszerezhető anyagokból; a saját felderítő és csapásmérő légi erővel és támogató tüzérséggel fontos kapcsolat tartása. A különleges műveleti erők katonáinak felkészítése nagyon alapos és előrelátó tervezést igényel. E téren az első jelentős probléma az, hogy előre nem határozható meg, milyen kontinensen, milyen országban, milyen földrajzi, éghajlati, időjárási, etnikai stb. viszonyok (feltételek) megléte között kerül sor a bevetésre.

Az USA politikai és katonai vezetői a rendelkezésre álló különleges műveleti erők csoportjait (öt reguláris és két Nemzeti Gárda) a különböző kontinenseken folytatandó műveletekre készítették fel. Ezt a példát a kisebb szövetséges és NATO-államok fegyveres erői természetesen nem tudják követni. Ezért ezeknél még több feladatot kell vállalni a különleges műveleti erők felkészítése terén.

Különös fontossággal bír a felkészítésben a katonák fizikai, nyelvi és pszichológiai előkészítése a várható műveletekre. Ez jelentős időt vesz igénybe a

⁶¹ Jeremy Lamni: Carl von Clausewitz and insurgency. Air University Library, 1992. Airpower Journal Volume 43. Number 3. 1992., 21. o. <http://www.ada258452.pdf> Letöltve 2013 szeptember 30.

⁶² Hew Strachan: Clausewitz's On War. 2007. UK. Atlantic Books. 30–35. o.

⁶³ Kőszegvári Tibor: A különleges katonai műveletekről. Hadtudomány, 2006/1–2. http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2006/1_2/2006_1_2_3.html domainről 2013. Letöltve 2013. szeptember 29.

felkészítés során. Hasonló értékű a katonák kiképzése a túlélésre. Mindezeket figyelembe kell venni a magyar különleges műveleti erők katonáinak felkészítésénél is.

Összegzés

A XXI. század elején a NATO kettős dilemmával szembesült. Először is: már 2001. szeptember 11. előtt elkezdett világossá válni, hogy új veszélyek bukkannak fel Európán kívülről, többek között a terrorizmus, valamint a tömegpusztító fegyverek elterjedése. Mindez Közép-Ázsiára és a Közel-Keletre terelte az Egyesült Államok figyelmét. A második dilemma abból a tényből fakadt, hogy a legtöbb szövetséges katonai lehetőségeit továbbra is egy olyan eshetőségre optimalizálták, amely egyre kevésbé volt valószínű: egy nagyszabású európai háborúra. Ennél fogva voltak olyan félelmek, hogy megerősödnek az USA egyoldalú impulzusai, és csökkenhet Európa Washingtonra gyakorolt hatása, ami – valljuk be – az iraki háború során valós veszéllyé vált. A transzatlanti közösség azonban képes volt úrrá lenni ezeken a dilemmákon.

A NATO hanyatlásának kikiáltása helyett 2001. szeptember 11. a NATO történetében bekövetkezett legjelentősebb változások katalizátora lett, és ez által a „létező” szövetséget egy „cselekvő” szövetséggé alakította át. Egyúttal megerősítette a NATO egyedi intézményi szerepét, amely elegyíti a katonai kompetenciát és a politikai vonzerőt.

A transzatlanti közösség megmutatta, hogy „tanuló közösség”. A 2001. szeptember 11-én az Amerikai Egyesült Államok ellen végrehajtott terrortámadás kegyetlen módja és az áldozatok nagy száma arra a felismerésre készítette az emberiséget, hogy korunk egyik legnagyobb fenyegetése a nemzetközi terrorizmus. Ugyanakkor, az iraki stabilizáció elhúzódása, rögzös, áldozatokkal teli útja, az továbbá az afganisztáni helyzet azt is világossá tette, hogy a szövetségnek képesnek kell lennie a felkelések leverésére, a gerilla-harcmodort folytató csoportok felszámolására és a terroristák megfékezésére egyaránt. A fentiek kezelésére nem elegendők a katonai eszközök, az átfogó megközelítés alkalmazása megkerülhetetlen.

A terrorizmus nemzetközivé válásával, határokon átnyúló jellegével a civilizált világ válaszai is nemzetközi jellegűek kell, hogy legyenek. A nemzetközileg összehangolt fellépés adhatja meg azokat a hatékony eszközöket, amelyek sikeresek lehetnek a nemzetközi terrorizmus jelenlegi formái ellen.

A nemzetközi összefogásnak már vannak eredményei is. Az EUROPOL adatai szerint az Európai Unió országaiban a sikeres, sikertelen vagy a megghiúsított terrortámadások száma csökkenő tendenciát mutat.⁶⁴ Az is várható, hogy az új biztonsági rendszabályok és technológiák hatására mind a gerillák, mind a terroristák új lehetőségeket, technikai megoldásokat, taktikai fogásokat fognak keresni céljaik elérésére. (Csak képzeljünk el, egy lopakodásra képes, pilótanélküli repülőterrorista kézben...) A Hezbollah Izrael elleni háborúja során, már került cirkáló rakéta terrorista kézbe, nem is említve a rakétaeszközök hatalmas arzenálját. Ez valódi veszély. Ugyanakkor, az aszimmetrikus hadviselési formákat nem fogják feladni, és továbbra is törekedni fognak a technikailag erősebb, a nagyobb tűzerővel,

⁶⁴ EUROPOL: TE-SAT 2011 EU Terrorism Situation and Trend Report, az Európai Rendőrségi Hivatal »EU terrorizmus helyzet és trendjelentés 2011« jelentésének 11. o. http://www.europol.europa.eu/publications/-EU_Terrorism_Situation_and_Trend_Report_TE-SAT/TE-SAT2011.pdf Letöltve 2011. május 8.

és légi fölényrel rendelkező konvencionális haderő kifárasztására. Vagyis eszközeik beszerzése során továbbra is törekedni fognak az egyszerű, legálisan birtokolható anyagok és eszközök beszerzésére, ezzel is rejtve szándékaikat, és fedve ellátó hálózatukat. (Ez persze nem jelenti azt, hogy ha erre lehetőségük van, ne tegyenek szert katonai robbanóanyagokra.) Továbbá olyan területeken, ahol korábban nagy mennyiségben tehetek szert katonai tüzérségi töltetekre, aknákra (Irak, Afganisztán), várható ezek további felhasználása, alkalmazása.

*

A Magyar Honvédség számára az afganisztáni küldetés jelenti a terrorizmussal és a gerilla-hadviseléssel kapcsolatos legnagyobb kihívást. A magyar katonáknak élet és halál kérdése a megfelelő felszerelés és kiképzettség. Folyamatosan együttműködve koalíciós partnereinkkel, fejleszteni kell a misszióban résztvevők felszereltségének színvonalát. A kiképzéshez fel kell használni nemcsak a saját, de más nemzetek tapasztalatait és kiképzési bázisait (USA, Izrael).⁶⁵ Állandóan figyelemmel kell kísérni az ellenség taktikájában bekövetkező eljárásokat, és azokra ki kell dolgozni a megfelelő harcászati ellenlépéseket.

A Magyar Honvédség számára, az IED-k elleni harc területén, a nemzeti haderő mai mérete és lehetőségei miatt is, figyelemmel kell lenni a más fegyveres testületeknél, a polgári életben az ilyen területen foglalkozó cégek munkájára; célszerű a velük való információcsere formális és informális módozatainak kialakítása.

Megfontolandó egy nemzeti speciális műszaki kiképző központ létesítése, ahol a nemzetközi tapasztalatok alapján, a honvédség is kiképezhetné a saját speciális műszaki erőit, nemcsak az IED elleni harcra, hanem más területekre is.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Sir John Desmond Patrick Keegan: *A History of Warfare*. London, 1993. Published by Random House. 194–210. o.

National Security Strategy 2013. 6. o. [http://www.utexas.edu/National-%20Security-%20Strategy%202013%20\(Final\).pdf](http://www.utexas.edu/National-%20Security-%20Strategy%202013%20(Final).pdf) Letöltve 2013. szeptember 30.

Nemzeti Katonai Stratégia, 2009 január. Zrínyi Kiadó, 7. o.

www.honvedelem.hu/files/9/13818/nemzeti_katonai_strategia.pdf 2013. szeptember 30.

Allied Joint Doctrine for Counterinsurgency (COIN) – AJP. 3.4.4. 1-2 0109 pont NSA 2011. február 4.

Walter Enders–Todd Sandler: Transnational Terrorism in the Post-Cold War Era. *Int. Studies Quarterly Iowa State University* 43. szám 1999 márc. 01, 145–147. o, <http://www.jstor.org/pss/2600968> Letöltve 2011. máj. 30.

In Tetlock, Philip E.; Husbands, Jo L.; Jervis, Robert; Stern, Paul C.; Tilly, Charles: *Behavior, Society and Nuclear War* (New York: Oxford University Press): 295. o.

James Turitto: *Understanding Warfare in the 21st Century*, *International Affairs Review*, Volume XVIII, No. 3: Winter 2010 <http://www.iar-gwu.org/node/145> Letöltve 2013 szeptember 15.

⁶⁵ Szabó Sándor–Tóth Rudolf : Építmények robbantásos cselekmények elleni védelmének növelési lehetősége. *Műszaki Katonai Közlöny*, 2012. különszám, 19. oldal. http://nhk.uni-nke.hu/downloads/kiadvanyok/mkk.uni-nke.hu/pdfanyagok2012kulonszam/03%20Robb%20cselekm%20elleni%20vedelem%20-%20Szabo_S-Toth_R.pdf Letöltve: 2014. május 25.

COL Louis H. Stormhammer: *Why 21st Century Warfare Is Different*, 21st Century Warfare Studies. Vol. XXII No 2, 2011 <http://www.strategypage.com/htm/htatrit/20110814.aspx> Letöltve 2013. szeptember 30.

Dr Barry Schneider: *Battlefield of the Future. On Twenty-First Century Warfare*. Sept.1995, Air University. 44–47.o.

Jane E. Gibish: *Warfare in the 21st Century*, Modern Warfare Volume VII No 3. U.S. Army War College 2010. 36–42. o.

Max Boot: *Invisible Armies: An Epic History of Guerrilla Warfare from Ancient Times to the Present* (Liveright publishing Co.) 2013. 378. o.

Heidelberg Institute for International Conflict Research, at the Department of Political Science at the University of Heidelberg. Conflict Barometer 2012, *Global Conflict Panorama* No 21. 6–8. o.

Katona Béla: Privatizált háborúk. Katonai és biztonsági magánvállalatok tevékenysége háborús területeken. 2011. ápr. 22. http://portal.zmne.hu/download/konyvtar/katona_bela02.pdf Letöltve 2013. szeptember 30.

Nagy Mihály: Az ENSZ aggódik a biztonsági magáncégek miatt. 2011. november 6., [Körültekintő.hu](http://kitekinto.hu) http://kitekinto.hu/iszlam/2011/11/06/az_ensz_aggodik_a_biztonsagi_magancegek_miatt/#.UIAiESP-IrQ Letöltve 2013. szeptember 30.

http://marketplace.publicradio.org/display/web/2007/10/02/contractors_soldiers/ (letöltve: 2011. április 22.)

August Cole: ContrAfghanistan Cactors outnomer troops. The Wallstreat Journal 22 Aug 2009 <http://online.wsj.com/article/SB125089638739950599.html> domainről Letöltve 2013. szeptember 30.

Nagy Zoltán: A 21. század fegyveres küzdelmeinek irányai és kihívásai a NATO szemszögéből. *Hadtudomány*, 2005/4. szám. 6. o.

Jack S. Levy: *Causes of War*. January 2010, Wiley-Blackwell London kiadvány, 86–88. o.

Uppsala Universities Department of Peace and Conflict Research. Uppsala Conflict Data Program. <http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/search.php> Letöltve 2013. szeptember 25.

Ganesh Sitaraman: *Counter-insurgency, The War on Terror, and The Laws of War*. (Virginia Review), 2009. 13–14. o.

Bordas, M.: Tradition and modernization in public Administration – Efficient state or state under the rule of law. *Jurnal of US–China Public Administration* ISSN 1548-6591, June 2012, Vol 9 No 6, page 602

Bordas, Maria: Problems of State Efficiency and Terrorism in North Africa. page 3–8. (Kézirat)

Andrew J. Bacevich: The Petraeus doctrine, 2008. *The Atlantic Magazin*, 2008. októberi szám, 2. o. Letöltve a <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2008/10/the-petraeus-doctrine/306964/> domainről

Dr Maria Bordas: Tradition and modernization in public Administration – Efficient state or state under the rule of law. *Jurnal of US–China Public Administration* ISSN 1548-6591, June 2012, Vol 9 No 6, page 602

Petraeus, David H. (2010). Counterinsurgency Concepts: What We Learned in Iraq. *Global Policy* 1(1): 116–117. o.

Hajdú István–Szternák György: A katonai műveletek háttere, megvívásuk jellemzői napjainkban. *Hadtudomány*, 2008/3. szám www.zmne.hu/dokisk/hadtud/hajdu.pdf Letöltve 2013. szeptember 15.

Jason Rineheart: Counterterrorism and Counterinsurgency. Perspectives on Terrorism, Vol 4, No 5 (2010) Terrorism Research Initiative and the Center for Terrorism and Security Studies
<http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/122.pdf> Letöltve 2013. szeptember 30.

David C. Rapoport: The four waves of modern terrorism. Burke Center for International Relations kiadványa, 2006. UCLE, 47. o.,
<http://www.international.ucla.edu/article.asp?parentid=47153>
 Letöltve 2011. május 8.

Dr. Horváth Attila: A felszíni közlekedés terrorfenyegetettsége és a védelem lehetőségei. Az *Innováció és fenntartható felszíni közlekedés* konferencia anyaga, 2007.
<http://kitt.uni-obuda.hu/mmaws-/2007/download/DrHorvathIFFK.pdf>
 Letöltve 2011. május 10.

Dr. Nagy László: A modernkori terrorizmus. *Hadtudomány*, 2006/3. szám 3. o. letöltve a <http://www.zmne.hu/dokisk/hadtud/Nagy.pdf> domainről

Béres János mk. ezds.: Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei. Ph.D. értekezés, ZMNE Hadtudományi Doktori iskola, Budapest, 2008. 12. o.

Vizi Sándor: Terrorizmus vagy partizán háború? *Hadtudományi Szemle*, 2011/4. szám 6. o.

Bruce Hoffman: *Inside Terrorism*. 2006, New York, Columbia University Press (USA) 60–62. o

Cosma Shalizi: *The Soviet invasion and the Afghan response*. 1998 University of California Press, 35. o.

Dr Maria Bordas: Carl Schmitt and G. L. Ulmen: Theory of the Partisan: Intermediate Commentary on the Concept of the Political (Jul 1, 2007), 121. oldal

Harry G. Summers: Eastern and Western Approaches to War. *Air University Review*, March–April 1986, 2. o.

Alex P. Schmid, Albert J. Jongman: *Political terrorism*. Amszterdam, 1988. North Holland, 6. o.

US Marine Corp : FMFRP12-18. Mao Tse-tung On Guerilla Warfare, Quantico, 1989 április 5. 99–115. o.
<https://ia600505.us.archive.org/20/items/MaoTse-tungOnGuerrillaWarfare/Fmfrp12-18MaoTse-tungOnGuerrillaWarfare.pdf> Letöltve 2014 május 23.

NATO Military Committee 472 NATO Military Concept for Defence Against Terrorism. Annex A, Brüsszel.

Detre Zoltán: A terrorizmus kialakulásának történeti háttére, megnyilvánulási formái és jelenléte a XXI. században. *Bólyai Szemle* 2007. 2. szám, 9–10. o.
http://portal.zmne.hu/download/bjkmk/bsz/bszemle2007/2/05_detre.pdf Letöltve 2011. május 30.

Rada Mátyás–Vajda Viktor: A terrorizmus elleni küzdelem, avagy a 22-s csapdája. *Külügyi Szemle* 2010 tavaszi szám, 161–162. o.
http://www.kulugyiintezet.hu/letoltes.php?letolt=4375/rada_vajda_a_terrorizmus_elleni_kuzdelem-avagy_a_22-s_csapdaja.pdf Letöltve 2011. május 30.

National Counterterrorism Center: Annex of Statistical Information. 2011,
<http://www.state.gov/-j/ct/rls/crt/2011/195555.htm> Letöltve 2013. szeptember 25.

Leon Comber: The Malayan Emergency: General Templer and the Kinta Valley Home Guard, 1952–1954. *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society* Volume 85, Part 1, June 2011, No. 302 45–46. o.

Biztonságpolitikai Szemle Corvinák – Terrorizmus – 2. Új típusú biztonsági kihívások, http://biztpol.corvinusembassy.com/?module=corvinak&module_id=4&cid=32

Letöltve 2013. október 1.

Allied Joint Doctrine for Counterinsurgency (COIN) – AJP. 3.4.4. 1-2 0109 pont NSA 2011 február 04

Kőszegvári Tibor: A katonai felderítés aktuális kérdései a terrorizmus elleni harcban. Hadtudomány, 2005/3.

Letöltve a http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/-hadtudomany/2005/3/2005_3_6.html domainről

Kőszegvári Tibor: A különleges katonai műveletekről. Hadtudomány, 2006/1–2. http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2006/1_2/2006_1_2_3.html domainről 2013. Letöltve szeptember 29.

NKE Stratégiai Védelmi Elemzések 2013. 6. szám, 5. o. http://www.hhk.uni-nke.hu/downloads/.../SVKK_Elemzesek_2013_6.pdf dokmainról 2013. Letöltve 2013. szeptember 29.

Kőszegvári Tibor: A különleges katonai műveletekről, Hadtudomány, 2006/1–2. http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2006/1_2/2006_1_2_3.html domainről 2013. Letöltve 2013. szeptember 29.

Ariel Merari: Terrorism as a Strategy of Insurgency. New York, 1993. FrankCass. Co. 213–215. o.

NKE Stratégiai Védelmi Elemzések 2013. 6. szám, 5. o. http://www.hhk.uni-nke.hu/downloads/.../SVKK_Elemzesek_2013_6.pdf dokmainról 2013. Letöltve 2013. szeptember 29.

Kiss Álmos Péter: Átvihetők-e az asszimetrikus hadviselés tapasztalatai, Hadtudomány, 2009/8.

http://mhtt.eu/hadtudomany/2009/2009_elektronikus/2009-e_8.pdf Letöltve 2013. szeptember 25.

Kevin Barrett: Henry Kissinger and the events of 9/11. Veterans Today August 28th, 2013 <http://www.veteranstoday.com/2013/08/28/henryk911/>

Letöltve 2013. szeptember 25.

Leon Comber: The Malayan Emergency: General Templer and the Kinta Valley Home Guard, 1952–1954. Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society Volume 85, Part 1, June 2011, No. 302 45–46. o.

U.S. Army U.S. Marine Corps: Counterinsurgency Field Manuel FM 3-24. Cosimo Reports 2006. 60–61. o.

Jeremy Lamni: Carl von Clausewitz and insurgency. Air University Library, 1992. Airpower Journal Volume 43. Number 3. 1992., 21. o.

<http://www.ada258452.pdf> Letöltve 2013. szeptember 30.

Szabó Sándor–Tóth Rudolf: Építmények robbantásos cselekmények elleni védelmének növelési lehetősége. Műszaki Katonai Közlöny 2012. különszám 19. oldal.

http://hhk.uni-nke.hu/downloads/kiadvanyok/mkk.uni-nke.hu/pdfanyagok2012kulonszam/03%20Robb%20cselekm%20elleni%20vedelem%20-%20Szabo_S-Toth_R.pdf Letöltve: 2014. május 25.